श्राद्धविधिः

ধম ৩৫

पूर्ण

31

पुस्तक श्राद्धविधि पत्रे ६८
मार्फत पं॰ उत्तमराम शादी
कुलसिंह त्यौ(?)जी सं॰ १९३६ व॰ १० का॰

सं. ग्गा. १

ॐस्वस्ति ॥ ॐश्रीगणेशायनमः ॥
ॐमुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायै
र्मुखैस्त्रीक्षणै र्युक्तामिन्दुनिबद्धरत्न
मुकुटांतत्त्वात्मवर्णात्मिकाम् गाय
त्रींवरदाभयांकुशाकरैश्शूलंकपालं
गुणं शंखंचक्रमथारविन्दयुगलं
हस्तैर्वहन्तींभजे ॥ आयातुवरदादे
वीत्र्यक्षरीब्रह्मवादिनी गायत्रीछन्द
संमाताब्रह्मयोनिर्नमोस्तुते ॥ ॐ
ओजोसीतिगायत्रीमावाह्य देवानामा
र्षम् ॥ ॐॐजोसिसहोसिबलमसि
भ्राजोसि देवानान्धामनामासि विश्व
मसिविश्वायुः सर्वमसिसर्वायुः र
भिभूः ॐभूः ॐभुवः ॐस्वः ॥

ॐमहः ॐजनः ॐतपः ॐसत्यम् ॐ
भूर्भुवःस्वः ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदे
वस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ३
ॐभद्रङ्कृत्परमेश्वरस्तुनारायणोस्तुभद्र
कृत् भद्रकृदीश्वरश्चास्तुगोविन्दश्च
विपश्चितः ॥ सर्वत्रास्तुभद्रम् ॥
ॐदेवीनामेकेन्द्राणी वरुणान्यग्नायी
नो द्यावापृथिवी पार्थिवी षड्ढेरसव्यो ,
नोदेवादैवीवा ॥ ॐअभिनोदेवीरवसा
महःशर्मणानृपत्नीः अच्छिन्नपत्रा
स्सचन्ताम् इहेन्द्राणीमुपह्वये वरुणा
नींस्वस्तये अग्नायींसोमपीतये मही
द्यौःपृथिवीचन इमंयज्ञंमिमिक्षता
म् पिपृतान्नोभरीमभिः तयोरिहृत

वत्ययोविश्वारिहन्तिधीतिभिः गन्धर्वस्य
ध्रुवेपदे स्योनापृथिवीभवान्तरानिवे
शिनीयच्छानः शर्मसप्रथः अतोदेवा
अवन्तुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे पृथिव्याः
सप्तधामभिः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधा
निदधेपदम् समूढमस्यपांसुरे त्री
णिपदाविचक्रमे विष्णुर्गोपाअदाभ्यः
अतोधर्माणिधारयन् विष्णोःकर्माणि
पश्यत यतोव्रतानिपस्पशे इन्द्रस्ययु
ज्यस्सखा ॥ ॐतद्विष्णोःपरमंपदंस
दापश्यन्तिसूरयः दिवीवचक्षुराततम्
तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिन्ध
तेविष्णोर्यत्परमंपदम् ॥ गायत्र्यैनमः
ॐभूर्भुवःस्वःतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदे

वस्यधीमहि धियोयोनःप्रचोदयात् २ ॥
चोराणमार्षम् ॥ ॐ द्रष्ट्रेनम उपद्रष्ट्रे
नमो नुद्रष्ट्रेनमः ख्यात्रेनमो उपख्यात्रे
नमो नुख्यात्रेनमः शृण्वतेनम उप
शृण्वतेनम स्सतेनमो ऽसतेनमो जा
तायनमो जनिष्यमाणायनमो भूता
यनमो भविष्यतेनमः चक्षुषेनमः
श्रोत्रायनमो मनसेनमो वाचेनमो
ब्रह्मणेनमः श्रान्तायनम स्तपसेनमः ॥
ॐ भूतंभव्यंभविष्यद्वषट्स्वाहा नम
२ ऋकसामयजुर्वषट्स्वाहा नमो
गायत्रीत्रिष्टुब्जगतीवषट्स्वाहा नमः
पृथिव्यन्तरिक्षंद्यौर्वषट्स्वाहा नमो

न्नेहाषिर्हृषिर्वषट्स्वाहा नमःपितापुत्रः
पौत्रोवषट्स्वाहा नमःप्राणोव्यांपानोव
षट्स्वाहा नमःभूर्भुवस्स्वर्वषट्स्वाहा
नमः ॥ योविश्वचक्षुरुतविश्वतोमुखो
विश्वतोहस्तउतविश्वतस्पात् संबाहु
भ्यांनमतिसंयजत्रैर्द्यावापृथिवीजनय
न्देवएकः ॥ आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसी
जायतामास्मिन्राष्ट्रेराजन्य इषव्यःशूरो
महारथोजायतां दोग्ध्रीधेनुर्वोढानड्वा
नाश्वस्सप्तिर्जिष्णुरथेष्ठाः पुरन्धियोषा
सभे योयुवास्ययजमानस्यवीरोजायतां
निकामेनिकामेनःपर्जन्योवर्षतुफलव
तीर्न ओषधयःपच्यन्तांयोगक्षेमोनःक

त्यताम् ॥ इषेत्वोर्जेतिब्राह्मणः ॥
ॐ इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थ
देवोवःसविताप्रार्पयतु श्रेष्ठतमायकर्म
णे आप्यायध्वमघ्न्यादेवभागंप्रजावती
रनमीवाअयक्ष्माः मावस्तेनईशतमा
घशंसो परिवोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तु ध्रुवा
अस्मिन्गोपतौस्यातबह्वी यजमानस्य
पशून्पाहि यजमानस्यपशुपाअसि ।
देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां
पूष्णोहस्ताभ्यामाददे गोषदसिप्रत्यु
ष्टं रक्षः प्रत्युष्टाअरातिः प्रेयमगाद्धिषणा
बर्हिरच्छमनुनाकृतास्वधयावितष्टा
उर्वन्तरिक्षंवीहीन्द्रस्यपरिषूतमसि

मायोमोपरिपरूस्तटञ्चा समास्तेन्नाति
मारिषत् देववर्हिःशतवल्शंविरोह स
हस्रवल्शाविवयंरोहेम अदित्यारास्ना
सीन्द्राण्यास्सन्नहनं पूषातेग्रन्थिंग्रथ्ना
तु सतेमास्थादिन्द्रस्यत्वा बाहुभ्यामुद्य
च्छे बृहस्पतिस्त्वामूर्ध्नाहरामि देवंगम
मसि तदाहरन्तिकवयःपुरस्ताद्देवेभ्यो
जुष्टमिहवर्हिरासदे ॥ वसोःपवित्रमसि
शतधारंवसूनां पवित्रमसिसहस्रधारम्
अयक्ष्मावःप्रजयासंसृजामि रायस्पो
षेणवहुलाभवन्तीः ॥ मधुमन्तु तव
त्यन्वमानाजीवाजीवन्तीरुपवस्थेम
मातरिश्वानोघर्मोसिधारासिपृथिव्या।

सिविश्वधायः परेणधाम्नाङ्गतासिमह्या
स्माविश्वायुस्सविश्वव्यचासमाविश्वधा
याह्नतः स्तोकोह्नतेद्र्प्सोगनयेबृहते न
कायस्वाहा द्यावापृथिवीभ्यांसम्पूप
धम्दतावरीऊर्मिणामधुमत्तमः मन्द्रा
धनस्यसातयः इन्द्रस्यत्वाभागंसोमेना
तनपुम्यदस्तमसि विस्वेदेविसोहव्यांर
द्धस्वःपीजायदत महिन्त्रीणामवोस्त
द्युक्षंमित्रस्यार्यमणः दुराधर्षंवरुण।
स्यनहितेषाममावन नाधस्तवरणेषु
ईश्रीरिपुरघशंसः यस्मेपुत्रासोअदितिः
प्रजीवसेमर्त्यायज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम्
सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पतेक

क्षीवन्तंयऔशिजः योरेवान्योऽमीवहा
वसुवित्पुष्टिवर्धनः सनःसिषक्तुयस्तुरः
मानःशंसोअररुषोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्य ।
स्यरक्षाणोब्रह्मणस्पते ॥ संवस्सृजा
मिहृदयंसंसृष्टम्मनोअस्तुवः संसृष्टा
स्तन्वस्सन्तुवः संसृष्टःप्राणोअस्तुवः सं
ख्यावःप्रियस्तन्वस्संप्रियाहृदयानिवः
आत्मावोअस्तुसंप्रियसंप्रियास्तन्वोमम ॥
अग्नेरायुरसितस्यतेमनुष्याआयुष्कृत
स्तेनास्मासुमनुष्यास्वायुर्धेहि नृस्यप्रा
णस्यतेप्राणन्दधातुयस्यप्राणस्तस्मैते ।
स्वाहा पितृणांप्राणस्तेनतेप्राणन्ददातु
येषांप्राणस्तेभ्योवस्स्वाहा मरुतांप्राण

स्तैतेप्राणन्ददातु तेषांप्राणस्तेभ्योवस्स्वा
हा विश्वेषान्देवानांप्राणस्तैतेप्राणन्द
दातुतेषांप्राणस्तेभ्योवस्स्वाहा प्रजापते :
परमेष्ठिनःप्राणस्सतेप्राणन्ददातुयो :
प्राणस्ताभ्यांवांस्वाहा यदसर्पस्तत्सर्पि
रभवोयन्नवमैतन्नवनीतमभावो य
दध्रियथानद्धृतमभवः घृतस्यधाराम
पत्नामिद्रेणदत्तंप्रयतंमरुद्भिः तत्त्वा
विश्वरन्वपश्यन्तत्त्वेडागव्यैरयन् याव
मानेनत्वास्तोमेनगायत्र्यावर्तन्योपा
पृथ्वीयोणिदुहामयसौ हृहत्वान्तारय
न्तरेणत्रिष्टुभावर्तन्या देवस्त्वासवित
नयतुजीवातवेजीवनस्यायाम्यसौ ॥

शुक्रस्यवीर्येणोद्धृजामसौ ॥
अग्नेस्त्वामात्रयाजगत्यावर्तन्या

6

देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतेनायुष्मन्तस्तेषामय
मायुष्मानस्त्वसौ ब्रह्मायुष्मत्तद्ब्राह्मणैरा
युष्मत्तस्यायमायुषायुष्मानस्त्वसौ अग्नि
रायुष्मान्स वनस्पतिभिरायुष्मांस्तस्यायमा
युषायुष्मानस्त्वसौ यज्ञ आयुष्मान्स द
क्षिणाभिरायुष्मांस्तस्यायमायुषायुष्मान
स्त्वसौ सोम आयुष्मान्स ओषधीभिरायुष्मां
स्तस्यायमायुषायुष्मानस्त्वसौ ओषधय आ
युष्मतीस्ता अद्भिरायुष्मतीस्तासामयमा
युषायुष्मानस्त्वसौ इममग्न आयुषे वर्च
सेकृधि तिग्ममोजो वरुणसंशिशाधि मा
नेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरद
ष्टिर्यथासत् अश्विनोः प्राणस्तौ ते प्राण

न्ददातुतेनजीव मित्रावरुणयोःप्राणस्तेनते
प्राणन्ददातुतेनजीव बृहस्पतेःप्राणस्तेनते
प्राणन्ददातुतेनजीव ॥ येदेवाःपुरःस
दोग्निनेत्रारक्षोहणस्तेनःपान्तुतेनोवन्तु
तेभ्यःस्वाहा येदेवादक्षिणतस्सदोयमने
त्रारक्षोहणस्तेनःपान्तुतेनोवन्तुतेभ्यः
स्वाहा येदेवाःपश्चात्सदोमरुन्नेत्रारक्षो
हणस्तेनःपान्तुतेनोवन्तुतेभ्यस्स्वाहा ॥
येदेवाउत्तरात्सदोमित्रावरुणनेत्रारक्षो
हणस्तेनःपान्तुतेनोवन्तुतेभ्यःस्वाहा ॥
येदेवाउपरिषदस्सोमनेत्राश्चवस्वदन्तर
क्षोहणस्तेनःपान्तुतेनोवन्तुतेभ्यःस्वा
हा इदमहंरक्षोभिस्सम्मृहाम्यग्नेसन्द
हतस्सन्दग्धंरक्षोघ्नयेपुरस्सदेरक्षो॰

न्येस्वाहा यमायदक्षिणासदेरक्षोघ्नेस्वाहा
मरुद्भ्यः पश्चात्सद्भ्योरक्षोहभ्यःस्वाहा
मित्रावरुणाभ्यामुत्तरात्सद्भ्योरक्षोहभ्यो
स्वाहा सोमायपरिषदेरस्वहुतेरक्षोघ्नेस्वा
हा ॥ रयः पंचवाहीरक्षिणा ॥ आपो
हिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन महे
रणायचक्षसे योवःशिवतमोरसस्तस्य
भाजयतेहनः उशतीरिवमातरः तस्मा
अरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथआपो
जनयथाचनः ॥ आप्यायस्वसमेतुतेवि
श्वतसोमवृष्ण्यम् भवावाजस्यसंगथे ॥
पुष्पवतीःप्रसूमतीःफलिनीरफलाउत
अश्वाइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्णवः ॥
गन्धद्वारान्दुराधर्षान्नित्यपुष्टांकरीषि ।

णीम् ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वये
श्रियम् ॥ कर्मणेवांवानस्पत्यमसिप्रतु
ष्टंरक्षःप्रतुष्टाअरातिः उर्वन्तरिक्षंवीहि ॥
धूरसिधूर्वधूर्वन्तंयोस्मान्धूर्वति तन्धूर्व
यंवयंधूर्वामस्तंचधूर्व देवानामसि वह्नि
तमं सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमन्देवहू
तमं विश्वोंक्रमोस्याह्रुतमसि हविर्धान
न्दृंह स्वंमह्वान्मित्रस्य त्वाचक्षुषाप्रेक्ष
उरुत्वावाताय ॥ वसवस्त्वाधूपयन्तुगायत्रे
णछन्दसांगिरस्वद्रुद्रास्त्वाधूपयन्तु त्रै
ष्टुभेनछन्दसांगिरस्व दादित्यास्त्वाधूप
यन्तु वैष्टुभेनछन्दसांगिरस्व दादित्या
स्त्वाधूपयन्तु जागतेनछन्दसांगिरस्व

८

द्विश्वेत्वादेवावैश्वानरधूपयन्त्वा, नुष्टुभे.
नछन्दसांगिरस्व दिन्द्रस्त्वाधूपयतुवरु
णस्त्वाधूपयतु विष्णुस्त्वाधूपयतु ॥
उद्वयन्तमसस्परिज्योतिष्पश्यन्तउत्तरम्.
देवन्देवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमम् ॥
तेजोसिशुक्रमसि ज्योतिरसिधामासि
प्रियन्देवाना मनाधृष्टन्देवयजनं देवता
भ्यस्त्वा देवेभ्योगृह्णामि देवेभ्यस्त्वा
यज्ञियेभ्योगृह्णामि ॥ ॐअग्रधर्षोयंय
मोस्त्वंदेवाओषधीभ्यःपशुभ्योमेधना
य विश्वस्मैभूतायध्रुवोग्रस्त्वंदेवासापि
न्वसहतवदेवयज्ञ इहैवैधिमापच्यो
ष्ठाः पर्वतइवाविचाचलत् इन्द्रइवेह।

ध्रुवस्तिष्ठेह यज्ञ मुदारय इममिन्द्रोस्व
दीधरद्ध्रुवन्ध्रुवेनहविषाहविः नसोमो
मोस्मिन्ध्रुवन्नस्माउत्ब्रह्मणस्पतिः ॥ ध्रु
वाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासः पर्वताइमे ध्रु
वंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजाविशामसि ॥
महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमि
क्षताम् पिपृतान्नोभरीमभिः ॥ बडि
त्थापर्वतानांखिद्रंबिभर्षिपृथिवी प्रयाभू
मिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनी ॥
निषुसीदगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रत
मंकवीनां नऋतेत्वत्क्रियतेकिंचनारे
महामर्कंमघवंचित्रमर्च । कुमारंमाता
युवतिसमुब्धंगुहाबिभर्तिनददाति

9

पिशे अनीकमस्य न मिनज्जनासः शुरः पश्य
न्ति निहितमरतौ ॥ अश्वपूर्वां रथमध्यां
हस्तिनादप्रमोदिनीम् श्रियं देवीमुप
ह्वये श्रीर्मा देवी जुषताम् ॥ कांसोस्मि
तां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां त
र्पयन्तीम् पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहो
पह्वये श्रियम् ॥ विश्वकर्मा विश्वदेवो वि
श्वजिद्विश्वदर्शितः तेनाद्भुतस्य धारया
मेधापसमहूषत ॥ ब्रह्मदेवानां पद
वीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगा
णाम् श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सो
मः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ प्रतद्विष्णुस्त
वते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः

यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभुव
नानिविश्वा ॥ योरुद्रोअग्नौयोअप्सुयओ
षधीषुयोवनस्पतिषु योरुद्रोविश्वाभुव
नाविवेशतस्मैरुद्रायनमोस्तुदेवाः ॥
अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विज
म् होतारंरत्नधातमम् ॥ इषेत्वोर्जेत्वा
वायवस्थोपायवस्थदेवोवःसविताप्रा
र्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणे ॥ अग्नआया
हिवीतयेगृणानोहव्यदातये निहोतास
त्सिबर्हिषि ॥ शन्नोदेवीरभिष्टयआपो
भवन्तुपीतयेशंयोरभिस्रवन्तुनः अह
स्मितन्नसुविदत्वांअवितिस्त्रिनपातंच विश्व
माणंचविष्णोः बर्हिषदोयेस्वधयासु

10

तस्यभजन्तपित्वस्तइहागमिष्ठाः ॥ वषट्ते
विस्मन्नासन्नाकृणोमितन्मेज्जुषस्वाशिपिवि
ष्टहव्यम् वर्धन्तत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूय
म्यातस्वस्तिभिस्सदानः ॥ अग्नयेनमः
वायवेनमः सूर्यायनमः ब्रह्मणेनमः
प्रजापतयेनमः कृष्णर्षिभ्यः ॥ अग्निर्नी नमः ४
रयमश्नवत्पोषामेवदिवेदिवे यशसंवी
रवत्तमंनमः ॥ प्रजापतेनह्येत्वदन्यएता
विश्वाजातानिपरितावभूव यत्कामास्ते
जुहुमस्तन्नोअस्तु वयंस्यामपतयोरयी
णांनमः ॥ उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्रा
जन्तईरते तवज्योतींष्यर्चयः नमः ॥
अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चस्सुवीर्यम् द

नमः

यद्वधिमत्विपोषम् ॥ त्वन्नस्तन्नुरुतनसे
नुरग्नेत्वेपत्नाभवसिदेवधीतैः त्वया
ग्नेएष्टंवयमारोहेमायादेवैस्सदमादंम
देमनमः ॥ अग्नेनयसुपथारायेअ
स्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् युयो
ध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठान्तेनमउ
क्तिंविधेमनमः ॥ ततःअष्टकाप्रधानं ॥
ऋतन्नांपत्नीप्रथमेयमागादह्नांनेत्री
जनित्रीप्रजानाम् एकासतीबहुधोषो
व्युच्छाजीर्णात्वंजरयसर्वमन्यन्नमः ॥
ऋतस्यधामप्रथमाव्युष्टावपामेकाम
हिमानंविवर्ति सूर्यस्यैकाचरतिनिष्कृ
तानिधर्मस्यैकासवितैकानियच्छतेनमः ॥

देवाग्रावाणोवोषमकृतहविष्णएवन्तः
परिवत्सरीयम् पकाहके सुश्रजसस्सुवी
राज्योगजीवेमवलिल्लतोवयन्तेनमः ॥
ॐतद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यन्तिसूर
यः दिवीवचक्षुराततम् तद्विप्रासोवि
पन्यवोजागृवांसः समिन्धतेविष्णोर्यत्प
रमंपदम्नमः ॐवासुदेवायनमः सं
कर्षणायनमः प्रद्युम्नायनमः अनि
रुद्धायनमः सत्यपुरुषायनमः अच्यु
तायनमः माधवायनमः गोविंदाय
नमः सहस्रनाम्नेविष्णवेलक्ष्मीसहि
तायनारायणायनमः पंचायतनदेव
ताभ्यःनमः ॥ यतइन्द्रभयामहेततो

नोअभयंकृधि मघवंछग्धि तवत
न्नऊतिभि र्विद्विषोविमृधोजहि ॥
अभयंकरीभगवत्यैनमः सुरक्षा
शान्त्यैनमः इन्द्राद्यधिभैरवा पतये
यनमः ॥ क्षेत्रस्यपतिनावयंहिते
नेवजयामसि गामश्वंपोषयित्वास
नोमृडातीदृशे क्षेत्रस्यपतेमधुमन्त
मूर्मिंधेनुरिवपयोअस्मासुधुक्ष्व म
धुश्चुतंघृतमिवसुपूतमृतस्यनःप
तयोमृडयन्तु मधुमतीरोषधीर्द्या
वआपोमधुमन्नोभवत्वन्तरिक्षम्
क्षेत्रस्यपतिर्मधुमान्नोअस्त्वरिष्यन्तो
अन्वेनंचरेम ॥ मुंचामित्वाहविषा

12

जीवनायकमज्ञा॰तयस्माज्जातराजय

त्मात् ग्राह्णिर्जग्राह्यपदिवैतदेनन्तस्मा इ

ह्यागतोप्रमुमुक्तमेनम् ॥ ॐगादंगाल्लो

म्नोल्लोम्नोजातंपर्वणिपर्वणि यत्स्मं

सर्वस्मादात्मनस्तमिदंविवृहामिते ॥

ॐगायत्र्यैनमः ॐभूर्भुवस्स्वस्तत्सवि

तुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमहि धियो

योनःप्रचोदयात् ३ ॐतद्विष्णोःप

रमंपदंसदापश्यन्तिसूरयःदिवीव

चक्षुरातनम् ॥ तद्विप्रासोविपण्य

वोजागृवांसःसमिन्धतेविष्णोर्यत्पर

मंपदम् ॥ ॐऐन्द्राग्नंवर्मबहुलंय

दुग्रंविश्वेदेवानातिविध्यन्तिशूराः

तन्त्वस्त्रापतीतन्त्वस्सर्वेतोमहत्सप्रुष्प
न्तोजरामुपगच्छेमजीवाः ॥ मधुप
र्कं ॥ सावित्राणि सावित्रस्य देवस्य
त्वासवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पू
ष्णोहस्ताभ्यां अग्नये वायवे सूर्याय
ब्रह्मणे प्रजापतये ऋष्यार्षिभ्यः अ
ग्नये पुष्टिपतये प्रजापतये अग्नये
शुचये अग्नये पवमानाय अग्नये
तन्तुमतये अग्नये पथिकृतये अ
ग्नये अष्टकादेवतायै वासुदेवादि
भ्योविष्णुपंचायतनदेवताभ्यः हे
रुकादिभ्यो वटुकादिभ्यः तण्डु
लमात्रेदधिमधुपर्कंनमोनैवेद्यंनिवे

13

दयामिनमः ॥ ओंहिरण्यगर्भस्समव
र्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत्
सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवा
यहविषाविधेम १ यःप्राणतोनि
मिषतस्त्वराजापतिर्विश्वस्यजगतोब
भूव ईशेयोअस्यद्विपदश्चतुष्पदः
कस्मैदेवा २ यओजोदाबलदायस्य
विश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः यस्य
छायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै ३ ॥
येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृढायेनस्व
स्तभितंयेननाकम् योअन्तरिक्षंवि
ममेवरीयःकस्मै ४ यइमेद्यावा
पृथिवीतस्तभानेअधारयत्रोदसी

रेजमाने यस्मिन्नधि विततस्सूरएति :
कस्मै ५ यस्येमे विश्वे गिरयो महि
त्वा समुद्रं यस्य रसया सहाहुः दिशो
यस्य प्रदिशः पंच देवीः कस्मै ६ ॥
आपो ह यन्महती विश्वमायन्गर्भन्द
धाना जनयन्तीरग्निम् ततो देवानां
निरवर्ततासुरेकः कस्मै ७ आ
नः प्रजां जनयतु प्रजापतिर्धाता दधा
तु समनस्यमानः संवत्सर ऋतुभि
राकल्पमानो मयि पुष्टिं पुष्टिपतिर्द
धातु ८ ॥ अर्वन्तस्त्वा हवामहे अर्व
न्तस्समिधीमहि अग्ने अर्वन्त ऊतये
अर्वत प्रावत प्रियमेधासो अर्वतेन अर्वन्त

१५

पुत्रकाउत्तमपुत्रनेधिस्वर्वत ॥ इतिक
लशार्चनं ॥ ततः यजमानमानीय ॥
ॐ अस्य श्री आसनशोधनमन्त्रस्य मेरु
पृष्ठऋषिः सुतलं छन्दः कूर्मो देवता
आसनशोधने विनियोगः ॥ मेरुपृष्ठ
ऋषये नमः शिरसि सुतलं छन्दसे
नमः मुखे कूर्मो देवतायै नमः हृदि
आसनशोधने विनियोगाय सर्वाङ्गेषु ॥ यनम
पृथ्वि त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृ
ता त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु चास
नम् पीठपृथिव्यै समालभनं गन्धो नमः
अर्घो नमः पुष्पं नमः भुवाधो भुवा पृथि
वी इत्यासनं ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता

भुविसंस्थिताः येभूताविघ्नकर्तार
स्तेनश्यन्तुशिवाज्ञया प्राणायामं
कुर्यात् ॥ ॐशुक्लाम्बरधरंविष्णुंश
शिवर्णंचतुर्भुजम् प्रसन्नवदनंध्या
येत्सर्वविघ्नोपशान्तये अभिप्रेतार्थ
सिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरैरपि सर्ववि
घ्नच्छिदेतस्मैश्रीगणाधिपतयेनमः ॥
गुरुर्ब्रह्मागुरुर्विष्णुर्गुरुःसाक्षात्महे
श्वरः गुरुरेवजगत्सर्वंतस्मैश्रीगुर
वेनमः गुरवेनमः परमगुरवेनमः
परमेष्ठिगुरवेनमः परमाचार्यायन
मः आदिसिद्धेभ्योनमः ॥ ॐअना
मो ऽहत्वये मणिराशि ॐभूःपार

घोः ॐभुवःहृदये ॐस्वःशिरसि ॐभूः
अंगुष्ठाभ्यांनमः ॐभुवःतर्जनीभ्यांन
मः ॐस्वःमध्यमाभ्यांनमः ॐमहः
अनामिकाभ्यांनमः ॐजनःकनिष्ठा
भ्यांनमः ॐतपःसत्यंकरतलपृष्ठा
भ्यांनमः ॐभूःपादयोः ॐभुवःजान्वोः
ॐस्वःगुह्ये ॐमहःनाभौ ॐजनःहृ
दये ॐतपःकण्ठे ॐसत्यंशिरसि ॥
ॐभूःहृदयायनमः ॐभुवःशिरसे
स्वाहा ॐस्वःशिखायैवौषट् ॐमहः
कवचायहुम् ॐजनःनेत्राभ्यांवौषट्
ॐतपःसत्यमस्त्रायफट् ॐतत्सवितु
रंगुष्ठाभ्यांनमः वरेण्यंतर्जनीभ्यांनमः

भर्गोदेवस्यमध्यमाभ्यांनमः धीमहिअ
नामिकाभ्यांनमः धियोयोनःकनिष्ठा
भ्यांनमः प्रचोदयात् करतलपृष्ठाभ्यां
नमः ॐतत्पादयोः सवितुःजान्वोः
वरेण्यंकट्यां भर्गोनाभौ देवस्यहृदये
धीमहिकण्ठे धियोनासिकायां यःच
क्षुषोः नःललाटे प्रचोदयात् शिर
सि ॐतत्सवितुःहृदयायनमः वरे
ण्यंशिरसेस्वाहा भर्गोदेवस्यशिखा
यैवौषट् धीमहिकवचायहुम् धियो
योनःनेत्राभ्यांवौषट् प्रचोदयात् अस्त्रा
यफट् आपःस्तनयोः ज्योतिःनेत्रयोः
रसोमुखे अमृतंललाटे ब्रह्मभूर्भुवः

16

स्वरोऽसिगिरसि ॐ लद्धिसो: परमं पदं रुद्र
पायनमः सरापपूपन्निसूरयः श्रिरसे
स्वाहा दिवीवचक्षुराततं श्रिलायैवौषट्
तद्विप्रासोविपएयवःकवचायहूं जागृ
वांसःसमिन्धतेनेत्राभ्यांवौषट् विष्णो
र्यत्परमं पदमस्त्रायफट् ॥ ॐ तीर्थेस्त्रे
ये तीर्थमेव समानानां भवतिमानपुंश्च
सो मरुचो धूर्तिःप्राणं मर्त्यस्य रक्षा
लोत्रत्यणस्यते इतिमुखस्नानंकुर्या
त् वसोःपवित्रमसीतिपवित्रमन्त्रः ॥
ॐ वसोःपवित्रमसि शतधारं वसूनां
पवित्रमसि सहस्रधारम् अयक्ष्मावः
प्रजयासंसृजामि रायस्पोषेणबहुला

भवन्ती ॐपरमात्मने पुरुषोत्तमाय
पंचभूतात्मकाय विश्वात्मनेनारायणा
यात्मने मंत्रनाथायाधारशक्तये सकमल
भवेगान्धोनमः आधारशक्तये सर्वेभ्योन
मः पुष्पंनमः ॐस्वप्रकाशोमहादी
पस्सर्वतस्तमनाशकः प्रसीदममगो
विन्दरीपोयंपरिकल्पितः ॐवनस्पति
रसोद्दिव्योगन्धाढ्योगन्धउत्तमः आ
घ्रातंसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यताम्
ॐनमोधर्मनिधानायनमस्सुकृतसाक्षि
णे नमःप्रत्यक्षदेवायभास्करायनमो
नमः ॐयत्रास्तिमातानापितानबन्धु
र्भ्रातापितोनोयत्रसुहृज्जनश्च नज्ञायतेय

17

त्रदिनंनरात्रिस्तत्रापिदीपंप्रावर्णंप्रपद्ये ॥
आत्मनेनारायणाय आधारपात्रै भूपरी
पसंकल्पसिद्धिरस्तु प्रदीपनाथदीपंनमः ॥
अथतावत् महागणपतये कुमाराय श्रि
यै सरस्वत्यै लक्ष्म्यै विश्वकर्मणे द्वारदे
वताभ्यः प्रजापतये ब्रह्मणे कलशदेवता
भ्यः ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवताभ्यः चतुर्वे
देश्वराय सान्तवराय क्षेत्रपतयेनारायणा
य दुर्गायै त्र्यम्बकाय वरुणाय यज्ञपुरु
षाय अग्निष्वात्तादिभ्यः पितृगणेभ्यः
अग्नये वायवे सूर्याय ब्रह्मणे प्रजापत
ये ऋषिभ्यः अग्नये गृहपतये प्र
जापतये अग्नये भुवये अग्नये पवमाना

य भगवते तन्तुमतये भगवते परिहृत
ये भगवते स्वष्टकादेवताये हेरुकादिभ्यो :
वटुकादिभ्यः आत्मनोवाङ्मनःकायो
पार्जितपापनिवारणार्थं धूपदीपसंक
ल्पात्सिद्धिरस्तु धूपोनमः दीपंनमः ॥
अपसव्येन नमः पितृभ्यः प्रेतेभ्योनमो
धर्मायविष्णवे नमोयमायरुद्रायका
न्तारपतयेनमः अद्यतावत् पित्रे
पितामहाय प्रपितामहाय मात्रे पि
तामह्यै प्रपितामह्यै मातामहाय प्र
मातामहाय वृद्धप्रमातामहाय माता
मह्यै प्रमातामह्यै वृद्धप्रमातामह्यै ॥
पित्रेसांवत्सरिकेश्राद्धे धूपस्तथादीप

स्स्वधा ॥ ततःसव्येन गायत्र्योनमः ॐभू
18: र्भुवस्स्वःतत्सवितुः २ अद्यतावत ॐम
हागणपतेः कुमारस्य श्रियः सरस्वत्याः
लक्ष्म्याः विश्वकर्मणः द्वारदेवतानां प्र
जापतेः ब्रह्मणः कल्पादेवतानां ब्रह्म
विष्णुमहेश्वरदेवताणां चतुर्वेदेश्वरस्य
सानुचरस्य क्षेत्रपतेः नारायणस्य उ
मायाः त्र्यम्बकस्य वरुणस्य यज्ञपुरु
षस्य अग्निष्वात्तादीनां पितृगणदेवता
नां अग्नेः वायोः सूर्यस्य ब्रह्मणः प्र
जापतेः ऋक्षर्षीणां अग्नेः पुष्टपतेः
प्रजापतेः अग्नेः शुचेः अग्नेः पवमान
स्य अग्नेः तन्तुमतेः अग्नेः पथिकृतेः

अतेः स्वस्तिकादेवतायाः हेरुकादीनां वटु
कादीनां स्वात्मलोकं मनःकायोपार्जित
पापनिवारणार्थं पितुः पितामहस्य
प्रपितामहस्यामुकगोत्रस्य पितुः सांव
संवत्सरिकेश्राद्धे स्वर्गप्राप्त्यर्थंपूर्णपद्
अर्घं कलशपूजनं पात्रपूजनं देवेभ्य
रूपूजनमर्चामहं करिष्ये ॐकरतु पु
ष्पाण्विकीर्य ॐमहागणपतेरिदमास
नंनमः कुमारस्य श्रियः सरस्वा
त्यादीनां हेरुकादीनां वटुकादीनां
समस्तदेवपालदेवतानां इदमासनंन
मः ॥ महागणपतये कुमाराय श्रियै
सत्यादिभ्यः हेरुकादिभ्यो वटुकादिभ्य :
वः पूजयामि ॐपूजय ॐमहागणप।

19

तिं कुमारं श्रियं सरस्वतीं लक्ष्मीं विघ्नक
र्माणं द्वारदेवताः प्रजापतिं ब्रह्माणं कल
शदेवताः ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवताः व
त्वैदिश्वरं सात्वतं जगत्पतिं नारायणं
मार्गशीर्षे कीर्त्तिसहितं कृष्णं श्रीसहि
तं केशवं पौषे श्रियासहितं अनन्तं वागेश्व
रीसहितं नारायणं माघे प्रीतिसहितं अच्यु
तं कान्तासहितं माधवं फाल्गुने शान्ति
सहितं चक्रिणं क्रियासहितं गोविन्दं चै
त्रे सिद्धिसहितं वैकुण्ठं शान्तिसहितं वि
ष्णुं वैशाखे श्रीसहितं जनार्दनं विभूति
सहितं मधुसूदनं ज्येष्ठे महिमासहितं उ
पेन्द्रं इच्छासहितं त्रिविक्रमं आषाढे ल
क्ष्मीसहितं पद्मनाभं प्रीतिसहितं वाम

ने श्रावणे कान्तिसहितं वासुदेवं रतिस
हितं श्रीधरं भाद्रपदे प्रीतिसहितं हरिं
मायासहितं हृषीकेशं आश्वयुजे प्राका
मासहितं योगेश्वरं धीसहितं पद्मनाभं ।
कार्तिके लघिमासहितं पुण्डरीकाक्षं महि
मासहितं दामोदरं मलिम्लुचे प्राप्तिसहि
तं योगेशं सत्यभामासहितं नरकारिं ॥
ॐ त्र्यम्बकं वरुणं यज्ञपुरुषं अग्निष्वा
त्तादीन् पितृगणदेवतान् अग्निं वायुं सू
र्यं ब्रह्माणं प्रजापतिं ऋष्यर्षीन् अग्निं
गृहपतिं प्रजापतिं अग्निं स्रुवं अग्निं
पवमानं अग्निं तन्तुमतिं अग्निं पथिकृ
तं अग्निं अष्टकादेवतां हेरुकादीन् व
टुकादीन् आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय

20

यवान्विकीर्य । पाद्यार्घमुदकंनमः ॥ ॐ

शान्तोदेवीरभिष्टयआपोभवन्तुपीतये शं

योरभिस्रवन्तुनः ॥ लाजाक्षतकुंकुमंचै

वसर्वौषधिसमन्वितः दर्भांकुरंजलंचैव

पंचांगंपाद्यलक्षणम् ॥ भगवन्तःपाद्यं

पाद्यम् महागणपतयेपाद्यंनमः कुमा

राय श्रियै सरस्वत्यै लक्ष्म्यै इत्यादिभ्य

पाद्यंनमः पाद्यशेषंनिवारयेत् ॥ पुनः

शान्तोदेवीः आपःक्षीरंकुशाग्राणिघृतं

दधितण्डुलाः यवाःसिद्धार्थकाश्चैवम

र्घोमष्टांगमुच्यते भगवन्तः अर्घोमर्घो

म् महागणपते इदंवःअर्घ्यंनमः कुमा

र श्रीः सरस्वति लक्ष्मि विश्वकर्मन्

द्यामस्वेवताः प्रजापते ब्रह्मन् कलशादेव

ताः ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवताः चक्रवैदेश्व
र स्वानुचर अनन्तपतेनारायण दुर्गे त्र्यम्ब
क वरुण यमकुबेर अश्विन्यान्नादयः
पितृगणदेवताः अग्ने वायो सूर्य ब्रह्म
न् प्रजापते कृष्णर्षयः अग्ने गृहपते
प्रजापते अग्ने शुचे अग्ने पवमान् अग्ने
तन्तुमान् अग्ने पथिकृत् अग्ने अष्टका
देवते हेरुकादयः वटुकादयः समस्त
क्षेत्रपालदेवताः इदंवः अर्घ्यंनमः ॥
महागणपतयेसमालभनंगन्धोनमः
कुमाराय श्रियै इत्यादिभ्यः हेरुकादि
भ्यो वटुकादिभ्यः समालभनंगन्धोन
मः महागणपतये इत्यादिभ्यः अर्घो
नमः पुष्पंनमः एताभ्यो देवताभ्यः धूपो

21

नमः दीपंनमः एताभ्योदेवताभ्यः वासोन
मः एतासान्देवतानामर्च्चादानाद्यर्चनवि
धिः सर्वःपरिपूर्णोस्तु ॥ अन्नंनमः अन्नं
नमः आज्यमाज्यम् अर्घ्यदिने अर्घ्ययथा
संकल्पात्सिद्धिरस्तु मन्त्रहीनं क्रियाही
नं विधिहीनं द्रव्यहीनं मन्त्रहीनं यद्गतं
तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु एवमस्तु ॥ शान्ता
देवीः १ एताभ्योदेवताभ्यः अपोपानं नमः
आचमनीयंनमः पुनःशान्तोदेवीः १
एताभ्योदेवताभ्यः दक्षिणाये तिलहिर
ण्यरजतनिष्क्रयणंददानि अपसव्येन अ
द्यतावत् पितुः पितामहस्य प्रपितामह
स्यामुकगोत्रस्यसांवत्सरिकेश्राद्धे कल
शप्रीत्या तिलाम्भसा तृप्त्यैवृद्धिरस्तु स्व

र्भ्राणिरस्तु परःस्त्वग्निरस्तु ॐ प्रीतये
भवन्तु कलशादेवताः प्रीतास्सन्तु सर्वे
न एता देवतास्सदाक्षिण्यत्वेन प्रीयन्तां
प्रीता भवन्तु ॥ ॐ तद्विष्णोः परमं पदं स
दा पश्यन्ति सूरयः दिवीव चक्षुराततं
तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समि
न्धते विष्णोर्यत्परमं परम् इति कल
शेपुष्पं क्षिपेत् ॥ अथ वैश्वदेवाख्यनि
त्यकर्म ॥ ॐ पात्रं तिलाक्षतैर्मिश्रं कु
शमोदकविष्टरम् सर्वेक्षेपूर्णानदिग्भा
गेष्वप्रणीतमभिधीयते प्रणीतं नैर्ऋतेस्था
प्यसविसःनाचसंस्थाप्यः संवत्सरजासि
मिद्धाभ्यां पुष्पाक्षतत्रितयं क्षिपेत् ॥ ॐ
संवत्सरजामिद्धरयं संस्रष्टमनोभवस्तु वः

न्ना

संस्रष्टा॑न्नास्तन्तवः संस्रष्टाप्राणोस्तुत्व

22 वः संयावः प्रियःसन्नृसंप्रियाः हृदयानिवः

आत्मावोस्तु संप्रियः संप्रियस्तनोमम ॥

निर्दग्धमितिगार्हपत्यं प्रतीक्ष्य संगार २॥

केनिर्वृत्य ओं निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धाराति

रयारेत्प्रग्निमामादंजहि निष्क्रव्यादं

सेधादेवयजनंवह ओं ऋतन्त्वासतेन

परिसमूहामि सत्यन्त्वर्तेनपरिसमूहा

मि ऋतसत्याभ्यान्त्वापरिसमूहामि ॥

ऋतन्त्वासत्येनपर्युक्षामि सत्यन्त्वर्तेन

पर्युक्षामि ऋतसत्याभ्यान्त्वापर्युक्षा

मि ॥ ऋतन्त्वासत्येनपरिषिंचामि सत्य

न्त्वर्तेनपरिषिंचामि ऋतसत्याभ्यान्त्वा

परिषिंचामि ॥ पत्तस्यसन्ततिरसि पत्त

स्पत्वामन्त्रैस्तरणामि ॥ स्थालीपंचपूर्णः
त्रीणित्रीणिः पंचविधानवत् अर्धपूर्णःश्री
मुखीभूत्वाद्यथान्योऽग्नौवैस्तरणात् ॥
उत्तरतस्संस्तीर्यपात्राणिद्वन्द्वं प्रयु।
नक्ति दर्भोपयामं शूर्पंस्रुवं दर्भकृष्णा
जिन मुत्लूखलमुसलं दर्भपात्रे चरु
मेक्षणं दर्भाज्यधाने स्रुक्स्रुवावाज्या
वसमिधौ व्रीहीन्यवान्वोपसाद्य पाणी
प्रक्षाल्य सपवित्रौ स्रुवमादाय,ग्नौप्रति
ताप्य चतुर्भिर्मुष्टिभिः स्रुवंस्तरयित्वा
सावित्रादिनायथा देवतंनिर्वपति सा
वित्राणि सावित्रस्य देवस्यत्वासवितुः
प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णोहस्ताभ्याम्
अग्नये वायवे सूर्याय ब्रह्मणे प्रजापतये

23

ऋष्यार्षिभ्यः जुष्टं निर्वपामि विष्णोर्मनसे
ति दर्भौ पवित्रमुन्तरज्य समावच्छिन्नाग्रौ
दर्भौ प्रादेशमात्रौ पवित्रीकरोति अग्रं
शिरस्सामाधेम् विष्णोर्मनसा पूतेस्थः
तावंतं देवोव इति स्रुवमुदकमुन्नूय सं
ग्रहेपकनिष्ठिकाभ्या मङ्गुष्ठाभ्यां पाणि
भ्यां मुदगग्रोदर्भाग्राभ्यां प्राचीनमुत्पु
नाति सकृन्मन्त्रेण द्विस्तूष्णीम् देवो वः
सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्य
स्य रश्मिभिः सावित्र्यादिना यथा देवतं
प्रोक्षति सावित्राणि सावित्रस्य देवस्य
त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
हस्ताभ्याम् अग्नये वायवे सूर्याय ब्रह्म
णे प्रजापतये ऋष्यार्षिभ्यः जुष्टं प्रोक्षामि

पात्राणि चतुर्दशीनेंद्यविपात्राणि प्रभृतानि
उत्तानानि कृत्वा शोधति ततो ब्रीहीन
हन्ति त्रिस्तुफलीकृतान्निस्तुषान्क
रोतु तन्दुलापो,धि श्रयति प्रक्षाल्यत
ण्डुलान्यविज्ञान्तर्हितानावपति प्रक्षा
ल्याग्रतो मेक्षणमवदधात्यु,ल्मुकेन
त्रिःपरिहरति नवरूपयस्य पर्यग्नि
करणमिति लौगाक्षिः पर्यावर्जं
सर्वं चैत्यानभागः एष्माप्यपइति ए
तमाज्य माज्यस्थाल्यामासिंचति सू
र्येस्याधेम् ओं एष्मा:पयोसिंतस्यते
लीयमानस्य पिन्वमानस्यपिन्वमानं
निर्वपामि पंचानान्त्वा देवताभ्योगृह्णा
मीति गृहीत्वा यतीनां भरणं स्तम

25

रश्मिम्सत्य स्पक्षमेःएघ्रुवध्रुवमीरीति ॥ ॐ पंचा

नान्त्वावातानांधर्त्रीयस्पस्त्तामि पंचाना

न्त्वासलिलानांधर्त्रीयस्पस्त्तामि पंचा

नान्त्वापृष्टानांधर्त्रीयस्पस्त्तामि पंचा

नान्त्वादिशान्यधर्त्रीयस्पस्त्तामि पंचाना

न्त्वापंचजनानान्यधर्त्रीयस्पस्त्तामि ।

भूरस्मांकंहव्यन्देवानामाशिषोयजमान

स्य चरोस्त्वापंचबिलस्यधर्त्रीयस्पस्त्तामि

धामासिप्रियन्देवानामनाधृष्टन्देवयज

नेदेवताभिस्त्वादेवताभ्योस्पस्त्तामि ऊर्जे

त्वेतयत्तावपिश्रयति देवानामार्षिम् ।

ऊर्जेत्वा अग्नेजिह्वेति वेघाम्यवित्रेणोत्पु

नात्युदकोत्पवनवत् ॐ अग्नेर्जिह्वासि

सुभूर्देवेभ्योधाम्नेधाम्नेत्वायजुषेयजुषे ।

इदंहविरित्यनेनमंत्रेण यवतिलतंडुलानां दर्भांकु

रदग्धास्पर्शीकारयेत् ॐ इदंहविः प्रजननंमेअ

स्तुदशवीरं सर्वगणं स्वस्तये आत्मासनि प्रजा

सनि लोकासनि अग्निः प्रजां वहुलांमेकरोत्व

[illegible]

हविरसीति यजमानो वीक्षते ऐन्द्राग्नवका
र्यः ॐ हविरसि वैश्वानरमन्तीनस्तुत्यं
सत्योजास्सहोनामसि सहस्वारातिं स
हस्वपृतनायतस्सहस्रवीर्यमसि तन्मा
जिन्वाज्यस्याज्यमसि हविषो हविरसि
त्याभिहृतमसि सत्येनत्वाभिघारया
मि ॥ सत्यं वै वसुः ॥ आत्मनो वाङ्मनःका
योपार्जितपापनिवारणार्थे अग्नये वा
यवे सूर्याय ब्रह्मणे प्रजापतये कृष्म
षिभ्यः अग्नये वैश्वानराय इदमाज्य
मर्पयामि नमः ॥ एषत्वा उग्रेण त्वा
चक्षुषा वयस्पामि रायस्पोषाय सुप्र
जास्त्वाय सुवीर्याय दम्पत्योस्सम्भर्ति
कायाः आयुष्कामनास्सिद्ध्यर्थं इदमाज्य

सपुत्रियाया

95

मर्पयामिनमः अभ्युक्ष्य पवित्रमग्नेर्वश्या
दधाति स्रुक्स्रुवौ प्रतितप्य, प्रयामाग्ने
स्सम्मार्ष्टि स्रुवमग्रे, य स्रुव, मार्गेन मुभि
विलं कृत्वा, अग्रैः पात्रं सम्मार्ष्टि मूलैर्दण्डं
सचतस्स्रुवं पुरस्तात्प्राची स्रुचमप्यस्ता
त्प्रतीचं यथासंस्पृष्ट, मभ्युक्ष्य प्रतितप्य
प्य सम्मार्जनान्यग्नौ प्रहरत्युपयामेख
चमास्य नस्यां चतुर्गृहीत गृहीत्वा, स्त्री
र्णेनां निधाय, अभ्युक्ष्याग्नौ समिधौ ध ॰
ग्नेरभित ऊर्ध्वं प्रादधात्युत्तरां प्रथमां
दक्षिणां द्वितीयां स्रुतं वरुणमभिघार्य ॰
तमुदगुद्वासयति तथैवाभिघार्यालंकृ
त्य पात्रं आसादयत्यभिघार्य बर्हिष्यासा
दयति सर्वमाज्यमपरं स्थालीपाकम

भिचार्य स्रुवमाज्यपूर्णं दक्षिणतः स्रुचोव
र्हिषि निदध्याति परिस्तीर्य वेदिं मृदकूल
मासनमास्तीर्य ततोपविश्य, ग्निमभ्य
र्च्य ॥ ततः ज्वालामण्डितमाकाशपूंसाल
मालाकमण्डलुम् त्रिनेत्रं पंचवक्त्रं चवह्रो
मकालेनुचिन्तयेत् शुकपुष्पगतं देवं
पाणिहस्तं चतुर्भुजम् मृगाजिनेन संयु
क्तं पुष्पवर्णं हुताशनम् ॥ ईदृशं चिन्त
येद्धोमे येन श्रेयो भविष्यति अग्नें शुक्ला ये
रूपाय स्वाहासहिताय पावकाय त्रिने
त्राय तेजोरूपाय समालभनं गन्धो नमः
एवं अक्षतं नमः पुष्पं नमः ॥ दर्भोप
यामपाणिस्रुवेणाचारं कुमारस्यधा
ध्यायतस्य मनसा प्रजापतये स्वाहा ॥

तिष्ठन्स्रुचा ऊर्ध्वोध्वरो दिविस्पृग्गच्छतो
यज्ञोयज्ञपतिः इन्द्रवान्बृहद्भास्स्वाहा ॥
तत उपविश्य । पुरुक्षाः पुरस्तादिति पंचभि
राज्यस्यन्जुहोति अस्यामः त्रिष्टुप् ॐ पुरुक्षाः
पुरस्ताद्धृदुहृत्यामग्ने ऽत्रेविद्धि । क्रियमाणं
मेदम् त्वंभिषग्भेषजस्यासि भोक्ता त्व
यामस्ताग्गामश्वंपुरुषंसनेम स्वाहा ॥
यदा एतं मनसाजातवेदो विश्वान्यग्ने
वयुनानिविद्वान् समास्यानि तव यान्य
ग्ने तेभ्योऽजुहोमि सञ्जुषस्वहव्यंस्वाहा ॥
यावन्तो देवास्त्वयिजातवेद तिर्यंचो घ्नन्ति
पुरुषस्यकर्म तेभ्यपृथक्भागधेयंजुहो
मि तेमेतृप्ताः कामसमन्नतर्पयन्तु स्वाहा ॥
अग्नाश्चकिस्वरतिप्रविष्टऋषीणांपुत्रो

अधिराजप्रभुः समस्मृनस्सपुत्राप्रजा
वमादेवानांरीरिषद्भागधेयंस्वाहा ॥
प्रजापतेनह्येत्वदन्यएताविश्वाजातानि
परिताबभूव यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नो
अस्तुवयंस्यामपतयोरयीणाम् स्वाहा
आयुषःप्राणमित्येकादशप्राणाभेर्भौवन
स्य ॐ आयुषःप्राणंसन्तनुस्वाहा प्राणा
द्व्यानंसन्तनुस्वाहा व्यानादपानंसन्त
नुस्वाहा अपानाच्चक्षुस्सन्तनुस्वाहा
चक्षुषश्रोत्रंसन्तनुस्वाहा श्रोत्राद्वाचं
सन्तनुस्वाहा वाचआत्मानंसन्तनुस्वाहा
आत्मनःपृथिवीसन्तनुस्वाहा पृथिव्या
अन्तरिक्षंसन्तनुस्वाहा अन्तरिक्षाद्दिवं
सन्तनुस्वाहा दिवस्स्वस्सन्तनुस्वाहा ॥

27

आकूतमिति चयोरष्टाजयाजयानां विज्ञाव

लोकस्यसौरेः ॐ आकूतं च स्वाहा आ

कूतिश्च स्वाहा आधीतं च स्वाहा आधी

तिश्च स्वाहा विज्ञातं च स्वाहा विज्ञातिश्च

स्वाहा चित्तं च स्वाहा चित्तिश्च स्वाहा ना

मुश्च स्वाहा मनश्च स्वाहा दर्शश्च स्वाहा

पौर्णमासश्च स्वाहा ॐ प्रजापतिर्जयायाति

न्द्रायवृष्णेप्रायच्छदुग्रः पृतनाजेषु तेभि

वीजं वाजयन्तोजयेमतेनेमाविस्पृधः पृत

नाश्रभिष्यामस्वाहा ॥ बृहस्पतिपुरोहि

ता इत्यभ्यातानान्देवानाम् ॐ बृहस्पतिः

देवा॰ पुरोहितादेवादेवानां देवाः प्रथमजा देवा

देवेषु पराक्रमध्वंस्वाहा प्रथमाद्वितीये

षु द्वितीयास्तृतीयेषु त्रिरेकादशास्त्रयस्त्रिं

प्राणञ्चानवञ्चरभस्वाहा । इदं प्राकेऽयं परि
दं कवेऽमि नेमावततेमाजिन्न नाक्षिन्न ।
ल्लाएपाल्मिन्लतु स्यामाप्तिमृस्या ष्टुरोधा
पामस्यान्देवहृन्यंस्वाहा ॐ कृतनाषा
डितिहादपुराहूश्रततस्तेषांहादपुाभिर्व
ज्ञन्तेहोमः सनोभुवनस्पतिस्वाहान्ते
नत्रयोरश्लोर्न्यनावेव राहुस्नोराहुर्भ
नामीपनिषदानामरवीणम् ॥ ॐ ऋ
ताषाड् ऋतधामाग्निर्गन्धर्वस्सन इद
म्ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वट् तस्यौ
षधयोऽप्सरसो मुदनाम ताभ्यस्स्वाहा
वट् सुषुम्णस्सूर्यरश्मिश्चन्द्रमाग
न्धर्वस्सन इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा
वट् तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुरयोना

मताभ्यस्वाहावट् संहितोविश्वसामासू
येगन्धर्वस्सन इदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वा
हावट् भुज्युस्सुपर्णोयज्ञोगन्धर्वस्सन इ
दंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावट् तस्यद
क्षिणाअप्सरसस्तवनामताभ्यः स्वाहाव
ट् प्रजापतिर्विश्वकर्मामनोगन्धर्वस्सन
इदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावट् इषिरो
६४ विश्वव्यचावातोगन्धर्वस्सन इदंब्रह्मक्षत्रंपा
तुतस्मैस्वाहावट् तस्यापोअप्सरसऊर्जोना
मताभ्यः स्वाहावट् सनोभुवनस्यपतेप
स उपरिगृहाविराट्पते अस्मैब्रह्मणे
स्मैक्षत्रायमहिशर्मयच्छस्वाहा ॥ वाज
स्वाराज्यभागोब्रह्मणः ॐ अग्निर्वृत्रा
णिजंघनद्रविणस्युर्विपन्यया समिद्धः

शुक्रमाहृतः स्वाहा ॥ दक्षिणार्धेनमो
मंसोमेनपितृलोकम् ॐत्वंसोमासिस
त्पतिस्त्वंराजोतवृत्रहा त्वंभद्रोअसिक्र
तुः स्वाहा ॥ ॐअस्यश्रीकूष्माण्डहोम
मन्त्रस्य ब्रह्माऋषिः गायत्रीछन्दः
श्रीकूष्माण्डोदेवता आत्मनोवांमनः
कायोपार्जितपापनिवारणार्थं पितृः
समस्तरात्रिदिनकृतपापनिवारणार्थं
कूष्माण्डहोमेविनियोगः ॥ ॐकूष्मा
नाममुनीश्वरास्त्रिभुवनख्याताः सद्
पाः शुभा अण्डनामस्तेश्वराविचर
तामध्येस्वहंसात्मकाः तेपियत्नादना
त्वरान्तरनरांश्चेहांगातिमास्थिताः सो
यंनोविदधातुसौख्यानिचयेपापारिना

29

पूंसदा ॥ ॐकृष्णाएआग्निकृष्णानांप्राक
नीनामएरस्यानाम् ॐयहेवादेवहेड
नंयदूवाचान्दनमुदिम आदित्यास्तस्मा
न्मुंचततेस्यर्तनमामृत॥ देवाजीवनका
म्यायदूवाज्ञनमुदिम तस्मिन्नइहसुंव
नविश्वेदेवास्सजोषसः॥ ऋतेनद्यावाए
थिवीऋतेनत्वंसरस्वति कृतनःपात्व
नसोयत्किंचान्दनमुदिम॥ इन्द्राग्नीमि
त्रावरुणौसोमोदाताहरुतेति तेनसुवंत्वेन
सोयत्किंचान्दनमुदिम॥ सजातनंप्रसाउत
जामिपूर्वासाज्यायसः पूर्वसाउतवाकनीय
सः अनाधृष्टदेस्वकृतंयादेनतस्मान्नम
सांजनतदेरोममुगिथ॥ यदन्तरिक्षंपृथि
वीमृतद्यांयत्पितरं मातरंवाजिहिंसिम

ममितनेस्त स्मादेन सोगार्हपत्यः प्रमुंचत
वरुण मघा निर्ज्जिह्मता ॥ येनचितो स्मर्णवा ।
निर्वभूव येन स्तूर्यस्तम सोनिर्मुमोच
येनेन्द्रो विश्वा अजहादरातीस्तेनाहं ज्यो
तिषां ज्योतिरानशान आक्षि ॥ यत्कसी
रमपनीतस्म यहू येन यमस्य मिषुनाव
रामि पतत्त्रैरग्नेस्त्वणो अवामि जीवन्ने
स्यातितत्तैरथामि ॥ यद्देवान्स्त्वणास हं
व सूवादिसान्वा संजगाम जनेअपः स्व
ग्निर्मानस्मादिन्द्रश्च संविदानौ प्रमुंचता
म् ॥ यज्जस्ता भंगा वकर किल्विषाण्पक्षा
णां वग्रमुपाजिघ्नमाणः अप्सं पश्चपाश्च य
स्रुभूच्च तान्यमार साघ्न दरमस्त्वाणानि ॥
अग्नं पश्चे पराप्सुभ्यात्किल्विषाणि यद्दत्स

30

त्तमनृतन्नमेतत् नैनज्ञरणान्दृणवोइछ
मानोपमस्यलोकेघाषिश्रत्स्रायत॥ अव
तेहेडोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेह
विर्भिः क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेतोराजन्ने
नांसिशिश्रथः कृतानि॥ उदुत्तमंवरुण
पाशमस्मदवाधमंविमध्यमंश्रथाय।
अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदित
येस्याम॥ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याच
मृडयत्वामवस्युराचके॥ तत्वायामिब्रह्म
णावन्दमानस्तदाशास्तेयजमानोहवि।
र्भिः अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमा
नः आयुःप्रमोषीः॥ त्वन्नोअग्नेवरुणस्य
विद्वान्देवस्यहेडोवयासिसीष्ठाः यजिष्ठो
वह्नितमःशोशुचानोविश्वाद्वेषांसिप्रमु

मुग्ध्यस्यात् ॥ सत्वन्नो अग्नेवमो भवोती ने
द्दिष्ठो अस्या उषसो विष्टौ ॥ अवयक्ष्वाणोव
रुणंरराणो वेह्लिमेडेकं सुहवोनएधि ॥
संकसुको विकसुको निर्ऋथो यश्च निस्व
रः तेस्म यक्ष्ममनगसो दूराद्दूरमचीच
तं ॥ निर्यक्ष्ममचीचतं कृत्यां निर्ऋतिं
तै वे न योनैर्ऋत्स्मत्स्मद्वषूंतानमसैमेपस्तवा
मसि ॥ ॐ शंसानु शंसा भंगावनेनानु व
नेनव तेनान्योस्मत्स्मद्वनितनमसैप
स्तवामसि ॥ संववे सापयसा सन्तन्नभिर
गं महि मनसा संप्रीवेन त्वष्टा सुदत्रो
विदधातु रायोनु नोमार्ष्टु तन्वो यद्विलि
ष्टम् ॥ आपुत्स्ति विश्वतो दधद्दयमग्निर्वरे
ण्यः ॥ पुनस्ते प्राणआयाति परायक्ष्मं सुवा

3)

मिते॥ इममग्न आयुषे वर्चसे कृधि तिग्ममो
जो वरुण संशिशाधि मातेवास्मा अदिते
शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासत्॥ अ
ग्न आयूंषि पवस आसुवोर्जमिषं च नः आरे
बाधस्व दुच्छुनाम्॥ अग्निरृषिः पवमानः
पंचजन्यः पुरोहितः तमीमहे महागय
म्॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्
दधद्रयिं मयि पोषम्॥ अग्ने जातान्प्रणुदा
नः सपत्नान्प्रत्यजातान्जातवेदो नुदस्व अ
धि नो ब्रूहि सुमना अहेडं शर्मन्ते स्याम
त्रिवरूथ उद्भौ॥ सहसा जातान्प्रणुदा नः स
पत्नान्प्रत्यजातान्जातवेदो नुदस्व अधि नो
ब्रूहि सुमनस्यमानो वयं स्याम प्रणुदा न
सपत्नान्॥ अग्ने यो नो अभितो हको जनो वा

योजिघांसति तत्वंहन्त्रंहन्नन्द्रिवसुस्पभ्य
माहृणि॥ अग्नेर्येनोभिदासति समानो
यश्चनेष्टः तेवधं समिधं कृत्वानुभ्यम
ग्नेपिवधासि॥ योनः शपाद शपतोयश्च
नः शपतः शपात् इध्मस्येवप्रध्मायतस्त
स्य मूलं छेत्ति किंचन॥ संशितंमेब्रह्म सं
शितंवीर्यंबलम् संशितंक्षत्रंमेजिष्णुर्य
स्याहमस्मिपुरोहितः॥ उदेषांबाहूअति
रमुद्वर्चोअथोबलम् क्षिणोमिब्रह्मणा
मित्रानुन्नयामिस्वांअहम्॥ पुनर्मनः पुन
रायुर्मआगात्पुनश्चित्तंपुनराधीतंमआ
गात् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रंमआगात् वै
श्वानरोअदब्धस्तनूपाअवबाधतान्दु
रितानिविश्वा ॥ सौत्राँण्पानिचौक्रणस्य ॥

यद्देवादेवहेडनंदेवासश्चकृमावयम।अ
ग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥
यदिदिवायदिनक्तमेनांसिचकृमावयम
वायुर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥
यदिजाग्रद्यदिस्वप्न एनांसिचकृमावयं
सूर्योमातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंहसः॥
मापश्चिन्नानिहर्वान्तीयानिपिपुपैष्ठ
वयोः॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभ
द्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः स्थिरैरंगैःस्तु
ष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः॥
स्वस्तिनइन्द्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषावि
श्ववेदाः स्वस्तिनस्तार्क्ष्योअरिष्टनेमिः
स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु॥ पृषदश्वामरु
तःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेषु

जग्मयः अग्निजिह्वामनवःसूरचक्षसोवि
श्वेनोदेवाअवसागमन्निह ॥ आतमिन्नुपा
रेदेवाअन्तिदेवायज्ञानस्यक्रुर्जंवसस्तन्वूना
म् प्रजासौभ्यञ्चपितरोभवन्तिमानोमध्या ।
रीमिषतापुरीन्नोः ॥ पौषःकोकिलस्यरा
जपुत्रस्यराज्येपुष्टोः ॥ पुनन्तुमाःपितरः
सोम्यासःपुनन्तुमापितामहाः पुनन्तु
प्रपितामहाःपवित्रेणशतायुषा ॥ पुनन्तु
मापितामहाःपुनन्तुप्रपितामहाः पवि
त्रेणशतायुषा विश्वमायुर्व्यश्नवै ॥ अग्न
आयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः आरे
बाधस्वदुच्छुनाम् ॥ पुनन्तुमादेवजनाः
पुनन्तुमनसाधियः पुनन्तुविश्वाभूता
निजातवेदःपुनीहिमा ॥ पवित्रेणपुनी ।

द्विमा सुक्केणदेवरीयत् षुनेक्कन्वाक्रमुं
रन्॥ यत्ने पवित्रमर्चिष्यग्नेविततमन्तरा
ब्रह्मातेनपुनातुमा॥ पवमानः सोअद्यनः
पवित्रेणविचर्षणिः यः पोतासःपुनातुमा॥
उभाभ्यान्देवसवितापवित्रेणसवेनच मां
पुनीहि विश्वतः॥ वैश्वदेवीपुनतीदेव्यागा
यस्यामिमा बह्व्यस्तन्वोवीतपृष्ठाः तयामदन्तः
सदमाद्येषु वयंस्यामपतयोरयीणं ॥
ब्रह्मणोयज्ञानिरुक्तम् ॥ पुनर्मामैत्वि
न्द्रियंपुनरायुःपुनर्भगः पुनर्ब्राह्मणमै
तुमापुनर्द्रविणमैतुमा॥ यन्मेद्यरेतः पृ
थिवीमस्कान्यदोषधीरप्यसरद्यदापः
तदहंपुनरादधे॥ यन्मेरेतःप्रसिच्यतेय
न्मआजायतेपुनः यदामेमृतितिष्ठतितेन

मामृतं कुरु तेन त्वमजस्रं कुरु ॥ आपांप्यो
इवर्ण इति प्रजापतेः ॥ इषे त्वेत्येषु ऋषभस्य
वाजे वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुभे इन्द्रंपा
देवी स्वभगा जज्ञान सेयमागा द्वचैसासं ।
विदाना ॥ याहस्तिनि हिंपिनि याहिर
ण्यमगोवृसे वृषु रुषेषु स्तः इन्द्रंयादेवी ॥ १
सिंहे व्याघ्र उत याप्रदाकौ त्विषि रेग्नौ ब्रात्य
णोसूर्ये या इन्द्रंयादेवी ॥ २ याराजन्ये
उन्दुभ्यामायतायामस्वस्य क्रन्दे पुरुष ।
स्यमायो इन्द्रंयादेवी स्वभगा जज्ञान सेय
मागाद्वर्चसासंविदाना ॥ हिरण्यवर्ण
इति कश्यपस्य ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः
पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः
यासिग्निं गर्भं दधिरे विरूपास्तान आपः शं
स्योना भवन्तु ॥ यासां देवा दिवि कृण्व ।

चरुनःपेव
हृतोभिजार्थ ४

न्तिभस्त्वं याश्च नारीतेवहूपामवान्ति या॥
स्मिंगर्भे॥ यासांराजावरुणोयातिमध्ये
सत्यान्टते अवपश्यंजनानाम् यास्मिन्गर्भं
दधिरे विरूपास्तानआपः शंस्योना भव
न्तु ॥४ अग्नयेस्वाहा वायवेस्वाहा सू
र्यायस्वाहा ब्रह्मणेस्वाहा प्रजापतये॥
स्वाहा ऋषिभ्यःस्वाहा ॥ नतिक्रान्त॥
तिथिनक्षत्रदेवताश्चयजेत ॥ ॐअग्न
येस्वाहा वसन्तायस्वाहा इन्द्रायस्वाहा
ग्रीष्मायस्वाहा मरुद्भ्यःस्वाहा वर्षा
भ्यःस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा शर
देस्वाहा मित्रायस्वाहा हेमन्तायस्वाहा
मित्रावरुणाभ्यांस्वाहा हेमन्तशिशिरा
भ्यांस्वाहा ॐब्रह्मणेस्वाहा प्रतिपदेस्वा
हा त्वाष्ट्रेस्वाहा द्वितीयायैस्वाहा जना

देनायस्वाहा तृतीयायैस्वाहा यमायस्वाहा
चतुर्थ्यैस्वाहा सोमायस्वाहा पंचम्यैस्वा
हा कुमारायस्वाहा षष्ठ्यैस्वाहा मुनि
भ्यःस्वाहा सप्तम्यैस्वाहा वसुभ्यःस्वाहा
अष्टम्यैस्वाहा पिशाचेभ्यःस्वाहा नवम्यै
स्वाहा धर्मायस्वाहा दशम्यैस्वाहा रुद्रे
भ्यःस्वाहा एकादश्यैस्वाहा रविभ्यःस्वाहा
द्वादश्यैस्वाहा कामायस्वाहा त्रयोदश्यै
स्वाहा भूतेभ्यःस्वाहा चतुर्दश्यैस्वाहा
पितृभ्यःस्वाहा अमावस्यायैस्वाहा वि
श्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा पञ्चदश्यैस्वाहा ॥
ॐअग्नयेस्वाहा कृत्तिकाभ्यःस्वाहा प्र
जापतयेस्वाहा रोहिण्यैस्वाहा मरुद्भ्यः
स्वाहा इणवकाभ्यःस्वाहा रुद्रायस्वाहा

35

वाहारुद्रेस्वाहा अदितयेस्वाहा पुनर्वसवेस्वा
हा बृहस्पतयेस्वाहा तिष्यायस्वाहा स
र्पेभ्यःस्वाहा अश्लेषाभ्यःस्वाहा पितृभ्यःस्वाहा
मघास्वाहा भगायस्वाहा पूर्वाभ्यःफल्गुनी
भ्यःस्वाहा अर्यम्णेस्वाहा उत्तराभ्यःफ^
ल्गुनीभ्यःस्वाहा सवित्रेस्वाहा हस्तायस्वा
हा त्वष्ट्रेस्वाहा चित्रायैस्वाहा वायवेस्वाहा
निष्ट्यायैस्वाहा इन्द्राग्निभ्यांस्वाहा विशा
खायैस्वाहा मित्रायस्वाहा अनूराधेभ्यः
स्वाहा इन्द्रायस्वाहा ज्येष्ठायैस्वाहा नि
र्ऋतयेस्वाहा मूलायैस्वाहा अद्भ्यःस्वाहा
पूर्वाभ्यःषाढाभ्यःस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यः
स्वाहा उत्तराभ्यःषाढाभ्यःस्वाहा ब्रह्म
णेस्वाहा अभिजितेस्वाहा विष्णवे श्रव

र्ध्वायस्वाहा वसुभ्यःस्वाहा श्रविष्ठा
भ्यःस्वाहा वरुणायस्वाहा शतभिष
जेस्वाहा अजैकपदेभ्यःस्वाहा पूर्वेभ्यः
प्रौष्ठपदेभ्यःस्वाहा अहिर्बुध्न्यायस्वा॰
हा उत्तराभ्यःप्रौष्ठपदेभ्यःस्वाहा पूष्णे
स्वाहा रेवत्यैस्वाहा अश्विभ्यांस्वाहा
अश्वयुग्भ्यांस्वाहा यमायस्वाहा अ
पभरणीभ्यःस्वाहा ॥ ततउपहोमः ॥
इहगाव इति तिस्र पित्र्यमैत्रावरयोः ॥
ॐ इहगावःप्रजायध्वमिहाश्वा इहपू
रुषाः इहोसहस्रदक्षिणोरायस्पोषः
प्रजायताम् स्वाहा अयंयज्ञोवर्धतां
गोभिरश्वैरियंवेदिस्स्वपत्यासुवीरा
इदंबर्हिरतिबर्हींष्यन्याइमंयज्ञंविश्वे॰

भवन्तुदेवाः स्वाहा स्वानः प्रजांजनयन्तुप
पतिर्धाता दधातु स्तु मनस्यमानः संवत्स
स्वा रऋतुभिः कल्पमानो मयि पुष्टिं पुष्टिपति
स्वाहा र्दधातु ॥ इन्द्रस्याग्नेयमैन्द्रमग्नेः ॥
ॐ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथि
व्या अयम् अपां रेतांसि जिन्वति स्वाहा
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधस
सह मादयध्यै उभा दाताराविषां रयीणा
मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् स्वाहा ॥
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता य ।
जिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः यमप्नवानो भृग
वो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे विशे
स्वाहा अयन्ते योनिरृत्वियो यतो जातो
अरोचथाः तं जानन्नग्न आरोह ततो नो

वर्धयारयिम्स्वाहा स्तोमैर्देवानाम् ॥

उपप्रयन्तोअध्वरंमन्त्रंवोचेमाग्नये आरे

अस्मेचशृण्वतेस्वाहा अस्यप्रत्नामनुद्य

तंशुक्रंदुदुह्रेअह्रयः पयःसहस्रसा

मृषिम्स्वाहा ग्राहुणि कदाचनस्तरी

रसिनेन्द्रसश्चसिदाशुषे उपोपेन्नुम

घवन्भूयइन्नुतेदानन्देवस्यपृच्यते

स्वाहा परितेदूडभोरथोऽस्माँअश्नो

तुविश्वतः येनरक्षसिदाशुषः स्वाहा

माकिस्त्वष्टक्तीर्देवतायैवलिंहरेत् ॥ ३५

सावित्राणि सावित्रस्य अग्नये वायवे

सूर्याय ब्रह्मणे प्रजापतये कश्यपर्षि

भ्यः अग्नयेवैश्वानराय नमोनैवे

द्यंनिवेदयामिनमः ॥ ॐ इडामग्नेवि

श्वामित्रस्यत्रिष्टुप् ॐ इडामग्नेपुरुदं

देवस्यत्वासवितुः
प्रसवेऽश्विनोर्बा
हुभ्यां पूष्णोहस्ता
भ्यामाददे ॥

अग्नेत्वंपारयानव्योअस्मान्स्वस्तिभि

रतिदुर्गाणिविश्वा पूश्चपृथ्वीव

हुलानउर्वीभवातोकायतन

37

संसतिं गोपूषाश्वत्तु मा ह्रवमानयसाथ
स्मान्न सूनुस्तनयो विजावाग्ने सातेसु
मतेर्भूत सैस्वाहा ॐ वैश्वानरो नउप
स्मानं वैश्वानरीयेलस्तकेन मांसुख:
मांजलि रुपतिष्ठते जपेत्सूक्तानि परं
च वैश्वानरीयं च ॐ वैश्वानरायमतिवेद
यामोयदीमरुं संगमोदेवनासु सपता
न्याश्रास्सुं वंमवेदसनोसुं वानुउरिना
दवयात् वैश्वानरःपावयानःपवित्रै
र्यत्संशरसमभिद्रावर्सर्पाम् ॐनाजानन्न
नसापावमानोयदचेन्तुमनुनतसुवामि
श्वमयेस्तु भगोदिविविसृतोनामृताखके १
मेह्रामनसपश्चतमेतहुउकेर्मचन १
म् विजिह्रीषुलोकांह्राधिवज्रान्नुव
सिव हुकम् योनेरिवप्रच्युतोगर्भ:

त्वीन्यांश्चन्नुष्यान् सप्रजातेप्रतिमस्त्का
ति विद्वान्प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य
श्रुत्वाभिर्दत्तं जरसः पुरस्तादच्छिन्नत
न्तुमन्वसन्तरेम उतेतन्तुमन्वेंसन्तर के
न्ति येषां दत्तं पित्र्यमायतनवत् प्रवन्ने
केददतः प्रयच्छन्तां तु चेद्धुत्वा स्वर्गं स
एषाम् प्रारभेयामनुसंरभेथां समा
नं पन्थामवतो हृतेन यद्वासंतेपरिवि
ष्टं यदग्नौ तस्य गृभ्णा इह जायापती संर
भेथाम् यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यांय
न्पितरं मातरं वा जिहिंसिम अग्निर्मा त
स्मादेनसोऽपसन्नअग्ने नेषद्दुरितायथा
ति वहम भूमिर्मातादितिर्नो जनित्रं
भ्रातान्तरिक्षमभिशस्त्या नः द्यौर्नः पि

तापित्राह्मभवातिजामिमत्वामवपसिलो
कात् यत्रसुहार्दः स्वकृतो मदन्ति विहाय
रोगं तन्वःस्वां अश्लोणाअंगैरह्रुताः स्वर्गे लो
केतत्र पश्येम पितरं च पुत्रम् यदन्नमद्म्य
न्तेन देवा दास्यन्नदास्यन्नुत वा करिष्यन्
यद्देवानां चक्षुषागो अस्ति यदेव किं च प्रति
जग्रहाह मग्निर्मा तस्मादनृणं करोतु ॥
यदन्नमग्निर्बहुधा विरूपं वासो हिरण्यमु
त गामजामविम् यद्देवानां चक्षुषागो अस्ति
यदेव किं च प्रतिजग्रहाह मग्निर्मा तस्मा
दनृणं करोतु ॥ ॐ यद्देवा देवहेडनं मिति
श्चेमलि ॥ ॐ यद्देवा देवहेडनं यद्दावान्स्त
चुरिम इति ॥ सौत्रामण्यानि वाक्यान्यस्य
तावत् पठेत् ॥ वैश्वानरेण तर्पणम् ॥

ॐ वैश्वानराय प्रति वेदयामो यदीमृणं सं
गरो देवतासु इति ॥ यद्देवानां चक्षुषागोऽ
स्ति यदेव किंचित्प्रतिजग्रहाहमग्निर्मात
स्मादनृणं करोतु ॥ अनेन मन्त्रहोमेन
आत्मनो वा मनःकायोपार्जितपापनिवा
रणार्थं पितुः सांवत्सरिके श्राद्धे अति
क्रान्तदोषनिवारणार्थं अग्निः प्रीयतां
अग्निः प्रीतोऽस्तु वायुः प्रीयतां वायुः प्री
तोऽस्तु सूर्यः प्रीयतां सूर्यः प्रीतोऽस्तु प्रजा
पतिः प्रीयतां प्रजापतिः प्रीतोऽस्तु कृष्म
र्षयः प्रीयन्तां कृष्मर्षयः प्रीतास्तु˅ अनेन न्तु˅
कूष्माण्डहोमेन पुण्याहडिरस्तु ॥ ह्र
नेमेनृणमनप्रत्यात्महविरुच्छिष्टमन्नास
प्रीमश्वैपूर्वयोराघम् ॥ त्वन्नोऽग्नेव

रुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोवयासिसीष्ठाः य
जिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषां॰
सिप्रमुमुग्ध्यस्मास्वाहा सत्वन्नोअग्नेवमो
भवतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ अवय
क्ष्वनोवरुणंरराणोवीहिमृडीकंसुहवो
नएधिस्वाहा अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्ति
श्चसत्यमित्त्वमयाअसि अयासामनसाकृ
तोयासंहव्यमूहिषेयानोधेहिभेषज
मूस्वाहा ॐभूस्वाहेतिचतस्रोमहाव्या
हृतयःप्रजापतेः ॥ ॐभूः स्वाहा ॐभुवः
स्वाहा ॐस्वः स्वाहा ॐभूर्भुवः स्वः स्वा
हा ॥ त्वन्नोअग्नेवरुणस्य॰ सत्वन्नो
अग्नेवमोभवती ॥ न्यूनमतिरिक्तेनजुहो
मिस्वाहा अतिरिक्तंन्यूनेनजुहोमिस्वाहा

समंसमेञ्जुहोमिस्वाहा अनाज्ञातंयदाज्ञा
तं यज्ञस्येक्रियतेमिथुः सर्वंतदग्नेकल्प
यत्वंहिवेत्थयथायथंस्वाहा ॥ स्विष्टि
स्वज्ञरिष्टिस्वयेयज्ञमभिरक्षितः प्रया
ज्ञानन्यानःपातुयज्ञमन्याभिरक्षतुस्वा
हा ॐ श्राश्रावितमत्याश्रावितं वषट्
कृतमवषट्कृत मन्त्रनक्रमत्यन्त्रकंव
यद्वेतिरिक्तंकर्मणोयच्चहीनमग्निष्टा
त्तिप्रविदन्नेतत्कल्पयतुस्वाहा ॥ ततो
मनोज्योतिरितिसमग्रायश्चित्तानिच ॥
ॐ मनोज्योतिःजुषतामाज्यस्यारिष्टं य
ज्ञंसमिमन्तनोतु इमंयज्ञंसमृतन्तनुत्व
तन्नमारेवायन्त्वसमनसमानाःस्वा
हा यद्द्विप्राणन्तवोपाविततन्वनइमं

यान्तं स्वपथा येदद्नते तेषां छिद्रं प्रतितिरद्यो
मदत्र स्वाहा यं यज्ञो अप्येतु देवान् स्वाहा ॥
यन्मे मनसश्छिद्रं यद्वाचो यच्च मे हृदः ।
अयन्त्रो वो बृहस्पतिस्तन्नासिंचतु राधसा स्वा
हा विश्वकर्मा हविर्विरिदं जुषाणस्सन्ताने
यं तं समिमन्तनोतु यामुष्टाउषसो या अ
न्निष्ठु चस्तास्सन्दधातु हविषाहुतेन स्वाहा ।
अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिश्च सत्यमित्वम
याअसि अयासामनसाकृतोयासन्हव्य
मूहिषे यानोधेहि भेषजम् स्वाहा त्व
न्नोअग्नेवरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडोवया
सिसीष्ठाः यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचा
नोविश्वाद्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मा स्वाहा ।
सत्वन्नोअग्नेवमोभवतीनेदिष्ठो अस्या

उषसोव्युष्टौ अवयक्ष्वनो वरुणंरराणो
वीहिमृडीकंसुहवोनएधि स्वाहा ॥ आ
ज्यपीथंस्तुविद्वानुर्द्धहीनवत्पासिद्य द
भीनरग्नेमास्य ॥ ॐआज्ञाविज्ञातमिति ए
णोङ्गातिंदेयम् ॥ तेजोसि ॐ आज्ञाविज्ञात
मत्याज्ञावितंवषट्कृतनमवषट्कृतन म
नूनमस्मत्पन्नकंव यत्तेनिरिक्तंकर्मणो
यज्ञहीनमग्निष्टानिमविदनेनकल्पय
नू स्वाहा ॥ देवागातुविद इतिवेतिश्रो
त्रियः ॐ देवागातुविदोगातुंवित्वा गा
तु [illegible] मितमनसस्पत इमन्देवयत्तंस्वा
हा वातेधाः ॐ सप्तते अग्नेसमिधस्स
प्तजिह्वास्सप्तर्षयस्सप्तधामप्रियाणि स
प्तहोत्रास्त्वनुविद्वान्सप्तयोनीरापृणस्वा

वाचि स्वाहा

हुतेन ॥ पुनस्त्वादित्येति तर्पणम् ॥ पुन
स्त्वादित्या रुद्रा वसवस्समिन्धतां पुनर्ब्रल
णो वसुनीथयज्ञैः हुतेन तेन तन्वं वर्धया
मि सत्यास्सन्तु यजमानस्य कामाः सर्वे
भ्यः कामेभ्यो ब्राह्मणो यह्वे किंचिविन्दते
तद्ध स्वाग्निर्देवानां वसुमांस्तमेव भागधेयो
नोपधावति सोऽस्मै सर्वान्कामान्प्रयच्छति ॥
मानस्तोकेति भस्मना ललाटमनुलिप्य ॥
ॐ मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गो
षु मा नो अश्वेषु रीरिषः वीरान्मा नो रुद्र
भामितो वधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥
त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषं य
द्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषम् ॥
ॐ ऋतन्त्वा सत्येन विमुंचामि सत्यन्त्वर्ते

नविमुंचामि ऋतसत्याभ्यान्त्वाविमुंचा

मि ॥ यज्ञस्यसन्ततिरसियज्ञस्यत्वास

न्तत्यैनयामि ॥ पुनःपरिसमूह्य पर्यु

क्ष्य परिषिच्य ४ भासैवंचपुनःश्रीणि

श्रति उत्तरतस्संस्तीर्णे सावित्राणि सावि

त्रस्य देवस्यत्वासवितुरित्यग्नये पुष्टपत

ये प्रजापतये त्वुष्टंनिर्वपामि एवंप्रोक्ष्या

मि ॥ आज्यभागान्तेहुत्वा ॥ अयसवेणा

ज्येनजुहुयात् ॥ अग्नयेजनविदेस्वाहा सो

मायजनविदेस्वाहा गन्धर्वायजनविदे

स्वाहा ॥ भूर्भुवःप्राणमित्येकादशपूर्णा

हुयः इतिजुहोति ॥ तेजोसी ॥ आकूत

मितिद्वयोर्दशपूर्णाहुतयःजुहुयात् ॥ आ

कूतंच आकूतिस्त्व आधीतंचेति जुहुया

त् ॥ पुनःतेजोसी ॥ बृहस्पतिपुरोहिते ॥

श्रुतानचैरी

ति

तिद्वादशपूर्णाहुतीते ज्येन

ति चतुर्दशंहुतीनेनाज्येन

त्यादिदेवहूत्यंतावत् ॥ स्वाहान्तोक्तम् ॥
स्रुयस्रुवेण ॥ ऋताषाड्ऋतधामेति द्वादशा
हुतयः जुहुयात् १२ ॥ अग्निर्भूतानां
मित्येकविंशमधिपत्यानि जुहोति ॥
ॐ अग्निर्भूतानामधिपतिः समावत्वस्मिं
स्वाहा १ यमः पृथिव्यामधिपतिः समा २
वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः समा ३ सू
र्यो दिवोधिपतिः समा ४ चन्द्रमा नक्ष
त्राणामधिपतिः समा ५ विष्णुर्दिशा
मधिपतिः समा ६ सोम ओषधीनामधि
पतिः समा ७ त्वष्टा रूपाणामधिपतिः
समा ८ सविता प्रसवानामधिपतिः स
मा ९ इन्द्रो ज्येष्ठानामधिपतिः समा १०
मित्रः सत्यानामधिपतिः समा ११ वरुणो
धर्माणामधिपतिः समा १२ रुद्रः पशूना

मधिपतिः समा १३ बृहस्पतिर्ब्रह्मणाना

मधिपतिः समा १४ ब्रह्मणोवाचामधि

पतिः समा १५ सोमऊोषधीनामधिप

तिः समा १६ समुद्रस्स्रवत्यानामधिप

तिः समा १७ सर्वसम्राजानामधिपतिस्स

न्मावतुनस्मैस्वाहा गायत्रीच्छन्दसा

मधिपत्नीसमावतुनस्मैस्वाहा १९ म

रुतोगणानामधिपतयः तेमावंतुतेभ्यः

स्वाहा २० पितरः पितामहाः परेवरेभ्यः

तेनःपान्तुतेनोवन्तु, स्मिन्ब्रह्मण्यस्मिन्क्ष

त्रेस्यामाशिष्यस्यां परोधायमस्यां देवहू

त्यं स्वाहा २१ ॐ प्राकृत्यैत्वास्वाहा का

मायत्वास्वाहा समिद्धिन्येत्वास्वाहा ॥

हिरण्यगर्भ इत्यष्टाभिः ॥ हिरण्यग ग्रन्थ च

र्भः १ यः प्राणतो २ यऊोजोदा ३ येन

योरुग्रा ४ यइमेद्यावा ५ यस्येमेविश्वे ६
आपोहृयन्महते ७ आनःप्रजांजनयत्व ८
ॐभूःस्वाहा ॐभुवःस्वाहा ॐस्वःस्वाहा
ॐभूर्भुवस्स्वःस्वाहा ॥ अग्नआयूंषिपव
सआसुवोर्जमिषंचनआरेबाधस्वदुच्छुना
म्स्वाहा अग्निऋषिःपवमानःपंचज
न्यःपुरोहितः तमीमहेमहागयम्स्वा
हा अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चस्सुवी
र्यम् दधद्रयिंमयिपोषम्स्वाहा ॥ ततः
स्विष्टकृद्धोमः ॥ स्विष्टमधाने ॥ अग्निंगृह
पतिंप्रजापतिंचयजेत ॥ अग्निर्नोरयिम
श्नवत्पोषमेवदिवेदिवे यशसंवीरवत्तमं
स्वाहा प्रजापतेनह्येतान्यन्योविश्वाजा
तानिपरिताबभूव यत्कामास्तेजुहुमस्त
न्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां स्वाहा

स्त्वहाव्हूपधानं ॥ ततःकृतवतिथिनन्त
त्रेदेवताभ्यपजेत ॥ इन्द्रगाभ्वाइत्यादिप
रिनीहूरतावत् ॥ इडामग्ने ॥ अतेमित्र
णंनास्ति । त्वन्नोअग्ने इत्यादि । इत्यन्त ।
पर्णांदत्वा । अग्निंविमुच्य नयामि ॥
पुनः परिसमूह्य पर्युक्ष्य परिषिच्य ।
परिस्तीर्य १८ आरोपंच । उत्तरतस्सं
स्तीर्य । सावित्राणि अग्नये शुचये अ
ग्नये पवमानाय अग्नयेतन्तुमतये अग्न
ये पथिकृते जुहुंनिर्वपामि पवमोत्पा
ग° मि ॥ आज्यभागान्तंकृत्वा ॥ अयान्तप्रधानं ॥
उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजन्तईरते त
वज्योतींष्यर्चयः स्वाहा अग्नेपवस्वस्व
पाअस्मेवर्चस्सुवीर्यम् दधद्रयिंमयिपो

घम् स्वाहा त्वन्नस्तन्नरुणैसेतुर्येनेत्वं पा
स्याभवसिदेवयानैः त्वयारने पृष्टं वयमारो
हेमा यादेवैस्सदमादं मदेम स्वाहा अग्ने न
य सुपथा रायेऽस्मान्विश्वानि देव वयुनानि
विद्वान् युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठा
न्तेनम उक्तिं विधेम स्वाहा ॥ इत्युद्वाहप्रधा
ने । ततः अत्रतिथिनक्षत्रदेवताश्च यजेत ॥
इहगावा इत्यादि परितीहूयतावत् । ततः
नैवेद्यं । सावित्राणि । उत्तमस्त्रेन । हुनेमे ।
दानं । त्वन्नोऽग्ने इत्यादि इत्यन्तं । पूर्णां
दत्वा । अग्निं विसृज्य नयामि पुनः परि
समूह्य पर्युक्ष्य परिषिच्य ॥ यत्रस्य स
न्नतिरासि यत्तस्मत्तासन्तत्यैस्तरणामि ॥
पुरस्तात् दक्षिणतः उत्तरतः पश्चादिति

अग्निं ४

अग्नयेस्वाहा प्रजापतयेस्वाहा सूर्यायस्वाहा प्रजापतयेस्वाहा
इत्याहुतिचतुष्टयं यवतंडुलैर्हुत्वा [illegible]ति विसृजामि यज्ञस्थे
ति नयामि, पुनः अग्निं परिसमूहामीति ९ पुरस्तादि तिस्तरैरा
स्तरणामि ४

तिस्तरैः ४ ॥ अग्नये वैश्वानराय सुकारुण्या
य स्वाहासहिताय पावकाय पूर्णिसहि
ताय त्रिनेत्राय समालभनं गन्धोनमः
एवमर्घोनमः पुष्पंनमः ॐ इदं दैवतालिंग
जननं मेघपालर पृथ्वीवंतवैणएंस्वस्तये
धान्नामसति प्रजासति प्रजुतकाणगा
नि लोकासति प्रमित्रसंवह्ला
देवालोकवत्संपयोदेवी प्रत्यागृत्य कृता
मनिधार्य ॥ ॐ मुक्ताविद्रुमहेमनीलधव
लच्छायैर्मुखैस्त्रीक्षणै युक्तामिन्दुनिब
द्ध रत्नमुकुटां तत्त्वात्मवर्णात्मिकाम् गा
यत्रीं वरदाभयांकुशकशां शुभ्रंकपालंगु
णं शंखंचक्रमथारविन्दयुगलं हस्तै ४
र्वहन्तींभजे ॥ ॐ आयातु वरदादेवी अ ४

45

नदीब्रह्मवादिनी गायत्री छन्दसां माता
ब्रह्मयोनिर्नमोस्तुते ॥ ॐ अग्नये स्वाहा
ॐ भूः स्वाहा ॐ भुवः स्वाहा ॐ स्वः स्वाहा
ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॐ भूः स्वाहा ॐ भु
वः स्वाहा ॐ स्वः स्वाहा ॐ महः स्वाहा ॐ
जनः स्वाहा ॐ तपः स्वाहा ॐ सत्यं स्वा^
हा ॐ भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो दे
वस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥
ॐ चारणमार्षं छन्दो नमः ॐ ऋतं भव्यं^
ॐ यो विश्वचक्षुः ॐ ब्राह्मं ब्रह्म ॐ देव
स्य वा प्रसवस्य संयन्नामास्ते त्रायत्र्या
न्तराति षुदोजो वै वीर्यमन्नाद्यं परिगृह्य
संवत्सरो वा वैनामसौ तराति षु. चतुर्विंश
तिर्गायत्र्या अक्षराणि चतुर्विंशानि सं^

र्पं

वत्सरस्यार्धमासा स्तेविजुँतेरान्वा इयमु
पवत्सेति न इदमभिविषान्ती तितान्वाह
यन्तदाभीत्यासुराग्नह्वयान्विश्वकर्मासि
ति देवास्तानन्यतरंश्च नोपावर्तन्त ते
देवा एतद्यजुरपश्यन्नोजोसि सहोसि
बलमसि भ्राजोसि देवानान्धामनामा
सि विश्वमसि विश्वायु सर्वमसि सर्वा
यु रभिभूरिति सादेवानुपावर्तत त
तोदेवा अभवन्परासुराश्च भवन्नाग्ने
यमष्टाकपालन्निर्वपे भ्रातृव्यवान्वा
स्पर्धमानो वान्तमासाद्ये तैर्यजुर्भिरभि
मृशेत् तेजो वै वीर्यं संवत्सर ओजपवी
र्यं भ्रातृव्यस्याहं क्ते स निर्वीर्यः पराभ
वति सैषागायत्री नामेष्टिरयोरग्नाहः

देव्युस्यसंवर्गीइति ॥ महागायत्र्यैस्वाहा
सावित्र्यैस्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा तर्पणं
अनेनमन्त्रहोमेनात्मनो पितुः श्रीवि
ष्णुप्रीत्यर्थं महागायत्री सावित्री सरस्व
ती प्रीयन्तांप्रीतास्सन्तु ॥ अधुर्योयं ॥ वा
यवे विश्वतावत् ॐतद्विष्णो ॥ ऋतपत
येनारायणायस्वाहा ॥ घोरुद्रोअग्नेतो ॥
भवायदेवायस्वाहा ॥ गणानान्त्वा ॥ वि
नायकायस्वाहा ॥ विश्वन्देवानां ॥ ह्रां
ह्रींसः स्सर्पायस्वाहा जातवेदसे ॥ अम्मा
यैस्वाहा यतस्वभयामहे ॥ अभयंक
रीभवान्यैस्वाहा ॥ हेरुकादिभ्यः स्वाहा
वटुकादिभ्यः स्वाहा ॥ तर्पणं ॥ अनेन ॥
मन्त्रहोमेनात्मनो पितुः पितामहस्य

मपितामहस्यामुकगोत्रस्य सांवत्सरिके श्रा
द्धे श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं गणपतिः कुमारः
श्रीः सरस्वती लक्ष्मीः विश्वकर्मा द्वा
रदेवताः प्रजापतिः ब्रह्मा कल्पादेवताः
ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवताः चतुर्वेदेश्वरः
सानुचरः ऋतुपतिर्नारायणः दुर्गा त्र्य
म्बकः वरुणः यज्ञपुरुषः अग्निष्वात्ता
द्यः पितृगणदेवताः चत्वारो वेदाः सामगाः ॥
वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नः अनिरुद्धः
सत्यः पुरुषः अच्युतः माधवः गोवि
न्दः लक्ष्मीसहितः नारायणः भवः दे
वः शर्वः देवः रुद्रः देवः पशुपतिः
देवः उग्रः देवः भीमः देवः महादेवः
ईशानः देवः ईश्वरः देवः सदाशिवः

पार्वतीसहितः परमेश्वरः ॥ विनायकः
एकदन्तः कृष्णपिंगलः गजाननः लम्बो
दरः बालचन्द्रः हेरम्बः आखुरथः ॥
वल्लभासहितः महागणेशः ॥ ह्रीं ह्रीं सः
सूर्यः समांशः एकांशः अनंशः प्रति
ष्ठदेवः परमार्थसारः तेजोरूपः भास्क
रः प्रभासहितः आदित्यः ॥ उमा कामा
वेगी टंकधारिणी तारा पार्वती यक्षि
णी श्रीपूर्णिकाभगवती शारदाभगवती
महाराज्ञीभगवती ज्वालाभगवती कालि
काभगवती महागायत्री सावित्री सरस्व
ती शैलपुत्री ब्रह्मचारिणी चण्डा चण्डा
कूष्माण्डी स्कन्दमाता कात्यायनी का
लरात्री महागौरी सिद्धिदात्री नवदुर्गा

भगवती अभयंकरी भवानी ॥ गाय
त्री सावित्री सरस्वती हेरुकादयः
वटुकादयः यवतिलतण्डुलहोमैः
प्रीतास्सन्तु ॥ वैश्वदेवस्य सिद्धस्य स
र्वतोग्रस्यान्नस्याज्यहोतिपाकस्य हुतेन
संलिप्य भूतमभिघार्य ॐ अग्नयेस्वा
हेत्युत्तरतः सोमायस्वाहेति दक्षिणतः
तयोर्मध्ये मित्रायस्वाहा वरुणायस्वाहा
इन्द्रायस्वाहा इन्द्राग्निभ्यांस्वाहा वि
श्वेभ्योदेवेभ्यःस्वाहा प्रजापतयेस्वाहा
अनुमत्यैस्वाहा धान्वन्तरयेस्वाहा वा
स्तोष्पतयेस्वाहा वासुदेवायस्वाहा सं
कर्षणायस्वाहा प्रद्युम्नायस्वाहा अ
निरुद्धायस्वाहा सत्यायस्वाहा पुरु॰

यायस्वाहा अच्युतायस्वाहा माधवाय ।
स्वाहा हेरुकादेभ्यः स्वाहा वटुकादेभ्यः
स्वाहा ॐ ब्रह्मरतमस्तु सावित्राणि स
वित्रस्य देवाणात्वासविद्वः वास्तुदेवाय ८
नित्यकर्मदेवताभ्यः नमो नैवेद्यं निवे
दयामि नमः ॥ एवंग्रान्दर्भानास्तीर्य
तन्त्रायनमः उपतन्त्रायनमः अम्बाना
मासिनमस्ते दुलानामासिनमस्ते नि
तत्नीनामासिनमस्ते चुपुणीकानामा
सिनमस्ते अभ्रयन्तीनामासिनमस्ते मे
म घयन्तीनामासिनमस्ते वर्षयन्तीनामासि
नमस्ते नान्दिनिनमस्ते सुभगेनमस्ते
सुमंगलेनमस्ते भद्रंकरिनमस्ते स्थि
रेहिरण्यकेश्यैनमः वनस्पतिभ्योन

मः धर्माय नमः अधर्माय नमः मृत्यवे
नमः वरुणाय नमः विष्णवे नमः म
रुद्भ्यो नमः वैश्रवणाय राज्ञे नमः भू
तेभ्यो नमः इन्द्राय नमः इन्द्रपुरुषे
भ्यो नमः यमाय नमः यमपुरुषेभ्यो नमः
सोमाय नमः सोमपुरुषेभ्यो नमः वरु
णाय नमः वरुणपुरुषेभ्यो नमः ब्र
ह्मणे नमः ब्रह्मपुरुषेभ्यो नमः ऊर्ध्वमा
काशाय नमः स्थण्डिलाय नमः दिवा
चरेभ्यो भूतेभ्यो नमः नक्तंचरेभ्यो भू
तेभ्यो नमः नक्तादिभ्यश्च दृग्विंशाहे व
ताभ्यो भूतं नमः एवं नक्तादिभ्यश्चाच
मनीयं नमः ॥ अपसव्येन दक्षिणा
मात्रभोनास्मीर्थे समस्तमातापितृ

भ्योह्यादशारैवतेभ्यः पितृभ्यः भूएषेद
र्भः तिलोदकेनाद्यनेजनं स्वधा ॥ उशन्त
स्त्वाहवामहे उशन्तस्समिधीमहि उश ।
न्नुशत आवह पितॄन्हविषेअत्तवे । ति
लतोयं तथा दीवं धूपो दीपबलिस्तथा ।
मधुसर्पिस्समायुक्तं मष्टांगं पितृसम्भव
म् । देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगि
भ्य एव च नमस्स्वधायै च स्वाहायै नित्यमेव
भवन्त्विहि ३ अद्यतावत् पितः अमु
कामुकगोत्र एतत्ते, तिलं ये च त्वाम् पिता
मह एतत्ते, तिलं ये च त्वाम् प्रपितामह ए
तत्ते, तिलं ये च त्वाम् मातः अमुकामुक
गोत्रे एतत्ते तिलं याश्च त्वाम् पितामहि ए
तत्ते, तिलं याश्च त्वाम् प्रपितामहि एतत्ते,

न्नेयाञ्ज्ञत्वान्नु मातामह प्रमातामह वृद्धप्र
मातामह एतत्तेन्नंयेवत्वान्नु मातामहि
प्रमातामहि वृद्धप्रमातामहि एतत्तेन्नंया
स्वत्वान्नु ॥ मातृपक्षास्तु ये केचिद्ये चान्ये ।
पितृपक्षजाः गुरुश्वशुरबन्धूनां ये कुले
षु समुद्भवाः ये प्रेतभावमापन्ना ये चान्ये श्रा
द्धवर्जिताः मन्नदानेन ते सर्वे लभन्तां तृ ।
प्तिमुत्तमाम् । समस्तमातापितृभ्यः द्वादश
दैवतेभ्यः पितृभ्यः अन्नं स्वधा समस्तमा
तापितृभ्यः समालभनं गन्धः स्वधा स
मस्तमातापितृभ्यः पुष्पैः स्वधा पुष्पं स्वधा
धूपः स्वधा दीपं स्वधा समस्तमातापि
तृभ्यः द्वादशदैवतेभ्यः पितृभ्यः भक्ष्य
भोज्यफलमूलबलिनैवेद्यमन्नं स्वधा
तिलमधुमिश्रमुदकपात्रमाचमनीयं स्व

धा समस्तमातापितृभ्यः द्वादशदैवतेभ्यः
पितृभ्यः हिमपानंस्वधा क्षीरपानंस्वधा
मधुपानंस्वधा तिलोदकंस्वधा उदकतर्प
णंस्वधा हिमं हिमं रजतं रजतं सद्योत
वसन्तायनमः ग्रीष्मायनमः वर्षाभ्योन
मः शारदेनमः षड्ऋतुभ्योनमः अन्न
येस्विष्टकृतेस्वाहा प्राणायामंकुर्यात् ।
विमुंचामि नयामि भगवन्पदत्म पतन्ते, ।
न्ते भगवन्पदत्मपतन्ते आचमनीयम् ।
कण्ठोपवीती हन्तमनुष्येभ्यस्सनकादि
भ्योन्नंनमः हन्तमनुषेभ्यः सनकादिभ्यः
आचमनीयंनमः ॥ॐअग्निंपरिसमूह्य प
र्युक्ष्य परिषिच्य परिस्तीर्य १८ ॥ॐअ
दीपंच उत्तरतस्संस्तीर्णे सावित्र्याश्रि
मन्तयेअष्टकादेवतायेजुष्टंनिर्वपामि एवं

मोह्यामि आज्यभागान्तं हुत्वा ॥ अष्टकाप्र
धानं ॐ ऋतूनां पत्नी प्रथमेयमागादह्नां
नेत्री जनित्री प्रजानाम् एका सती बहुधो
षोव्युच्छाजीर्णा त्वं जरयसर्वमन्यत् स्वाहा
ॐ ऋतस्य धामप्रथमाव्युष्युष्यपामेकाम
ह्निमानं बिभर्ति सूर्यस्यैका चरति निष्कृ
तानि धर्मस्यैका सवितैका नियच्छते स्वा
हा ॐ देवाग्रावाणो घोषमक्रनहविष्कृ
ण्वन्तः परिवत्सरीणम् एकाष्टके सुप्र
जसस्सवीरा ज्योगजीवेम बलिहृतो वय
नेस्वाहा ॥ इत्यष्टकाप्रधानम् ॥ अष्टका
नुवाकोस्त्येतनामार्षम् ॐ इयमेव सा
याप्रथमाव्यौच्छत्तावस्स्वन्तश्चरतिप्र
विष्टा वधूर्मिमायनवगजनित्रीइयप

नांमहिमानस्सचन्ते स्वाहा ॐ कुहूस्सती
हृषसोपिपिशाने समानं योनिमनु संचरंते
सूर्यपत्नी विचरतः प्रजानती केतुमती अ
जरी भूरिरेतसा स्वाहा ॐ ऋतस्य पन्थाम
नुतिस्रआगुस्त्रयोघर्मासश्चनुरेतसागुः
प्रजामेकारक्षत्यूर्जमेकाराष्ट्रमेकारक्षति
देवयूनाम् स्वाहा ॐ चतुष्टोममभवद्याया
तुरीयायज्ञस्यपक्षावृषयोभवन्ती गा
यत्रीत्रिष्टुब्जगतीविराडर्कंयुंजानास्व
राभरन्तिदं स्वाहा ॐ पंचविधीताविदधा
तारंपञ्चासांसहस्रंजनतंयवपंच तासा
मधानिमयवेलपंच नानारूपाणिक्रतवो
वसानाः स्वाहा इतिमृष्टकाप्रधानं ॥
ततःऋतुतिथिनक्षत्रदेवताश्चयजेत ॥

51

इहगावाइति परितोहरनावत् ततःनैवेद्यं
साविचाणि इडामग्ने त्वन्नोअग्ने इत्यादि
इत्यन्तं ॥ अग्नयेयविष्ठब्राह्मणस्वजनंजयो
तू । गायत्र्यैनमः २ अद्यतावत् आत्मनो
वांमनःकायो अग्निर्यविष्ठस्वसानुचर ।
स्य आदित्यस्य अधर्यो ब्रह्मविष्णुमहेश्व
रदेवतानां ॥ पितुः पितामहस्य प्रपिता
महस्य पितुः सांवत्सरिके श्राद्धे अग्नयेयवि
ष्ठब्राह्मणस्वजनमचामहंकरिष्ये ॐकुरु
ष्व पवान्विकीर्य करात्पवित्रंनिवार्य ॥
अग्नयेयविष्ठायसानुचराय आदित्याय
अधर्यवे ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवताभ्यः
समालभनंगन्धोनमः पवित्रंधारयेत् ।
अग्नयेयविष्ठाय अर्चोनमः पुष्पंनमः
धूपोनमः दीपंनमः वासोनमः अग्ने ।

52
येविष्टस्य सानुचरस्य अर्च्चादानाद्यर्थंनविधि:
सर्वैःपरिपूर्णोस्तु अन्नेनमः आज्यं २ अ
ध्य न्नमर्दिनेऽध्ययथा संकल्पात्सिद्धिरस्तु अ
न्नहीनंक्रिया इत्यादि ॐअन्नोदेवी अग्नये य
विष्टाय सानुचराय अपोशानंनमः पुनः
ॐअन्नोदेवी अग्नयेयविष्टाय सानुचराय द
क्षिणार्थे तिलहिरण्यरजतनिष्क्रयणं ददा
नि प्रतिगृह्णामि ॥ अपसव्येन अद्यताव
त् आत्मनोःवांमनःकायोपार्जितपापनि
वारणार्थं पितुः पितामहस्य प्रपितामह
हस्य पितुः सांवत्सरिकेश्राद्धे अष्टक
प्रीत्या तिलाम्बरा पुण्याहादिरस्तु स्वर्गप्रा
यें प्तिरस्तु इदंप्रीतमस्तु अष्टकादेवता :प्रीतास्स
न्तु सव्येन गायत्र्यैनमः ३ अद्यतावत्
आत्मनोः अग्नयेयविष्टस्य सानुचरस्य आ

दित्यस्य अथर्यो: ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवता
नो पितृः पितामहस्य प्रपितामहस्य पि
तृः सांवत्सरिके श्राद्धे अग्नौ विहितस्य
ग्रहणनमाद्भिर्इं सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु
यवोदकं नमः उदकतर्पणं नमः एणं ट
त्वा अग्निं विसृज्य नयामि पुनः परि
समूह्य पर्युक्ष्य ततः श्राद्धमारभ्य ॥
सव्येनाचम्य विपेत् ॥ ओं श्राद्धारम्भेन या
वान्ते पादोगान्ते तथैव च विकारेपिण्डदा
ने च षट्सुत्वा चमनं पिवेदिति स्मृतिः ॥
ओं एकासने तथैव श्रीमप्यमावाच्यपि
एडयोः द्वितीयावाहने वैवचनं यीश्च
वकर्मणि ओं श्राद्धकाले गयां ध्यात्वा ध्या
त्वा देवं गदाधरम् स्वात्मित्तन्मनसा ध्या

त्वापञ्चाङ्गाङ्गुष्ठं समाचरेत् ॥ गायत्र्यै नमः
53 ॐ भूर्भुवस्स्वः तत्सवितुः ३ ॥ अपसव्येन
देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च
नमस्स्वधायै स्वाहायै नित्यमेव भवन्त्विह
इति त्रिः ३ अद्येतावत् पितुः पितामहस्य
प्रपितामहस्यामुकगोत्रस्य पितुः सांवत्स
रिक निमित्तं त्रिपुरुषं वैश्वदेवाहुतिकापूर्वकं
श्राद्धं ब्राह्मणहुतजनेनमर्चामहं करिष्ये ॐ
कुरुष्व । तिलान्विकीर्य अग्निं परिसमू
ह्य पर्युक्ष्य : परिषिच्य ४ निहन्मि सर्वं
यदमेध्यवद्भवेद्धताश्च सर्वेऽसुरदानवाम
या रक्षांसि यक्षाः पिशाचगुह्यकाहता
मयायातुधानाश्च सर्वे । सव्येन विश्वेषा
न्देवानामिदमासनं नमः विश्वेभ्यो देवेभ्यो

ग्रात्मएनत्वांभोजयामि ॐभोजय ॥ विश्वान्दे
वानावाहयिष्यामि ॐग्रावाहय यवान्वि
कीर्य ॐ ॐमाश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवासग्रा
गत दाश्वांसोदाशुषस्सुतम् उपयामगृ
हीतोसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः विश्वेदेवा ॥
सग्रागत श्रणुतामइमंहवम् इदम्बर्हि
निषीदत ॐग्रागच्छन्तुमहाभागाविश्वे
देवावरग्रराः येयत्रविहिताःश्राद्धेसाव
धानाभवन्तुते ॥ शन्नोदेवीः ॥ लाजा
श्चेति ॥ भगवन्तःपाद्यं ॥ विश्वेभ्योदे
वेभ्यः पाद्यंनमः पाद्यशेषंनिवारयेत् ॥
पुनःशन्नोदेवीः ॥ ग्रापःक्षीरमित्यादि
भगवन्तःग्रर्घ्यम् ॥ विश्वेदेवापतद्वः
ग्रर्घ्यंनमः विश्वेभ्योदेवेभ्यःसमालभ
नंगन्धोनमः विश्वेभ्योदेवेभ्यःग्रर्घो

नमः पुष्पंनमः विश्वेभ्योदेवेभ्यः धूपोन
मः दीपंनमः वासोनमः विश्वेषान्देवा
नामर्च्चादानायसर्व्वनविधिस्सर्व्वःपरिपूर्णो
स्तु ॥ अपसव्येन । अथः महापापसव्यंकृ
त्वा ॥ पितुः पितामहस्य प्रपितामहस्य
इदमासनंस्वधा पित्रे पितामहाय प्रपि
तामहाय पित्रे सांवत्सरिकेश्राद्धे ब्राह्म
णत्वांभोजयामि ॐभोजय । पितृनावाह
यिष्यामि ॐआवाहय तिलान्विकीर्य ।
ॐआयान्तुवाकोत्सवानामार्षेयम् अपय
न्त्वसुराः पितृरूपा येरूपाणि प्रतिमु
च्यान्चरन्ति पराउरोति पुरोयेहरन्त्यग्नि
ष्टांलोकात्प्रणुदन्त्वस्मात् अपेतोयन्त्व
सुरायेपितृषद उदीरतामवर उत्परा
स उन्मध्यमाः पितरस्सोम्यासः असुं

यार्ईपुरहूकाङ्क्षन्तहास्तेनोवन्तुपितरोह
वेषु । इतितिलावकिरणमन्त्राः । यपित न
रोमनोजवैरागच्छतपितरोमनोजवैः ये
निखातायेपरोप्ता गर्भाघेवपेदिरे सर्वा ।
स्तानश्वनआवहपितॄन्हविषेअत्तवे आग
च्छतपितरोमनोजवासः पितरः पितरः
स्वन्त्यधमः अमेयन्तुपितरोभागधेयं
विराज्यहूतास्सलिलात्समुद्रात् अ ।
स्मिन्यज्ञे सर्वकामांलभन्तामक्षीयमा
णानुपजीवन्त्वेनान् अन्तर्दधे पर्वतैर
न्तर्मह्यापृथिव्या दिवादिग्भिरनन्ताभि
रन्तरस्याम्पितॄन्दधे अन्तर्दधे ऋतुभि
रहोरात्रैस्ससन्धिकैः अर्धमासैश्चमासै
श्चान्तरस्याम्पितॄन्दधे । यास्तिष्ठन्ती
त्यनुष्टुप् यन्मेमातेतिच ॥ यास्ति ।

55

घ्नन्ति पाथावन्ति पाश्वङ्गुगयाः परि सखुबीः
ग्रभि र्विस्वस्य धर्ज्जीभि यन्तर न्यान्यितृन्स्थे
भस्तावाराम स्ताम्रापोतिनवीर्वैस्तं तद्वि
हृदेकधाम ताभि र्मेत्याम्नामि स्वधयामद
ध श्हासभंवसीयेस्तुदेवाः यन्मेमाता
प्रलुलोभ चरत्यनानानुव्रतम् तन्मेरेतः पिता
हेत्नोमाभिरन्योवपद्यताम् ॥ यास्तिष्ठन्ति
यन्मे पितामही प्रलुलोभ चरत्यनान
नुव्रतं तन्मेरेतः पितामहो हेत्नो माभुरन्यो
वपद्यताम् ॥ यास्तिष्ठन्ति यन्मेप्रपि
तामही प्रलुलोभ चरत्यनानानुव्रतं त
न्मेरेतः प्रपितामहो हेत्नो माभुरन्योव ॥
पद्यताम् ॥ लाजाम्ब ॥ भगवन्तः पाद्यं
पाद्यं पाद्यम् ॥ पित्रे पितामहाय प्रपि
तामहाय पित्रे सांवत्सरिके श्राद्धे पा

घंस्वधा ॥ पाद्यशेषंतिवारयेत् ॥ सव्येना

चम्य ॥ ततोऽपसव्येन ॥ पुनर्यास्तिष्ठन्ति

षट् ॥ यास्तिष्ठन्ति यन्मेमाता यास्ति

ष्ठन्ति यन्मेमाता यास्तिष्ठन्ति य॥

न्मेपितामही यास्तिष्ठन्ति यन्मेमाता

यास्तिष्ठन्ति यन्मे पितामही यास्तिष्ठ

न्ति यन्मेप्रपितामही ॥ आपःक्षीरं ॥

भगवन्तोऽर्च्या ॥ पितः पितामह प्रपिता

मह पितः सांवत्सरिके श्राद्धे इदंवः

सर्वोर्च्यंस्वधा ॥ पवित्रंतिवार्य पित्रे पिता

महाय प्रपितामहाय पित्रे सांवत्सरि

केश्राद्धे समालभनंगन्धस्वधा ॥ सव्ये

नाचम्य ॥ पवित्रंधारयेत् ॥ पुनःअपस

व्येन पित्रे पितामहाय प्रपिताम॥

56

ह्राय अर्घं स्वधा पुष्पं स्वधा पित्रे इत्यादि
धूपस्स्वधा दीपस्स्वधा पित्रे इत्यादि वा
संसि स्वधा दक्षिणाग्रान्दर्भानास्तीर्य ॥
सव्येन शुन्धन्तां लोका अपसव्येन पितृ
षदना पितृषदनमसि पितृभ्यस्स्थानमसि
पितृभ्यस्समालभनं गन्धस्स्वधा अर्घं स्व
धा पुष्पं स्वधा धूपस्स्वधा दीपस्स्वधा ।
आच्छादनं वासांसि स्वधा पितॄणामर्घ्य
दानाद्यर्चनविधिस्सर्वैः परिपूर्णोस्तु ॐ आ
दित्या रुद्रा वसवो मे सदस्या स्तेषां सख्ये स्व
धयामदधम् स्वधां वहध्व ममृतस्य योनिं
यात्र स्वधा पितरस्तां भजध्वम् सव्येन इ
दमन्नं देवेभ्यः स्मृतमभिचार्य अपसव्ये
न इदमन्नं पितृभ्यः स्मृतमभिचार्य ॥

मद्भाल्पतएवुलान्यविज्ञानन्तर्हिता नावपति
मद्भाल्पस्तलतो मेतएमवददाति । अग्ना
वधिष्ठित्य तत्रचाभिचार्य दक्षिणत उद्रा
स्य पुनश्चाभिचार्य पित्रे दक्षिण पश्चिमा
दिति वचनात् दक्षिणपश्चिमादिति वचनात्
दक्षिणपश्चिमाग्नेस्तैरेव तिर्नं परिस्तीर्य । य
त्तस्यसन्त । अग्नौकरवाणि ॐकुरु ॐ
सोमाय पितृमते स्वधानमः ॐ अग्नये कव्य
वाहनाय स्वधानमः तूष्णीं पात्रे शुनिक्षिपेत् ।
ॐ इत्यग्नौहुत्वा येमामकाः पितरः पा
र्थिवासो येअन्तरिक्षे येदिवि ये समुद्रे
येवावमास्तास्तनाव भूदुस्तेत्सिन्यत्तेसर्वे
कामांल्लभन्ताम् पनङ्गः पितरो भागधेयं
पात्रेष्वद्य मम्स्तं स्वधावत् अक्षीयमाणमु
पजीवतैनंमयाध्यं सपयामदधम् अयंय

स्तः परमोपः पितॄणां पात्रे देयं हविर् यमस्ते :
मनस्स्वाह्ना पितरो वः प्रदानै रान्सिभंपाप्रत्ते
स्वधयामदधम् एषाव ऊर्गैषाव स्वधाता
मत्रव पिबतच मावव: तेष्ट येह पितर ऊ
र्देवनास्तु तस्मैवयं ज्योभजीवन्तो भूयास्म
सामास्व पक्व मस्तत्तन्निविष्टं मयाप्रत्तं स्व
धयामदधम् क्षीरं हुतं वासिच्य १ सचेत १
वैश्वदेवे हविषि पित्र्यमानं विश्वेषु भूते
षु पृथक् निविष्टं क्षीरं हुतं वासिच्य वि
श्वेभ्यो देवेभ्यः अन्नं नमः २ अन्नं मधु २
पृथिवी ते पात्रं द्यौरपिधानं ब्राह्मणस्य मु
खे अमृतं जुहोमि ऊर्गस्योर्जेदा ऊर्जं मे धेहि ऊ
र्जं मे धेहि, अन्नं मे धेहि अन्नं मयि धेहि सदि
तिरसि मा मे देवेषामनुज्ञामनुष्मिं लोके इहैव
इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम् समू १

51

ढमस्यपांसुरे विश्वो हव्यंरक्षस्व विश्वेभ्यो
देवेभ्यो यथोपस्थितं दत्तंदास्यमानेन सह
सर्वंजनमन्नंनमः नमोदेवेभ्यः । अप
सव्येन पित्रे पितामहाय प्रपितामहा
य पित्रे सांवत्सरिकेश्राद्धे अन्नंस्वधा २
अन्नंमधु २ पृथिवीतेपात्रं द्यौरपिधानं
ब्राह्मणस्यमुखे अमृतेजुहोमि र्गैस्यो
ओंदा ऊर्जंमेधेस्व ऊर्जंमेधेस्व अन्नंमेधे ।
स्व अन्नंमयिधेस्व क्षितिरसि मामेदेष्ठा ।
स्त्वामनुषिंलोकऋद्धव इदंविष्णुर्विचक्र
मेत्रेधानिदधेपदम् समूढमस्यपांसुरे
विश्वोकव्यंरक्षस्व । पित्रे पितामहाय
प्रपितामहायामुकगोत्राय यथोपस्थितं
दत्तंदास्यमानेन सहसर्वंजनमन्नंस्वधा

सं॰
श्रा॰
५८

नमः स्वधापितृभ्यः अन्नमद्यदिने मया।
यथा संकल्पात्सिद्धिरस्तु अन्नहीनं क्रिया
हीनं विधिहीनं द्रव्यहीनं मन्त्रहीनं य
द्गतं तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु एवमस्तु। स
व्येन शन्नोदेवीः। विश्वेभ्योदेवेभ्यः
अपोशानंनमः अपसव्येन। अस्मत्पि ।
त्रे पितामहाय प्रपितामहायामुकगो
त्राय सांवत्सरिके श्राद्धे अपोशानंस्वधा॥
तिलमन्नंचपानीयंसकृदन्तेषुवाग्रतः
अपहताअसुरा रक्षांसिपिशाचाः वेदिषदः
प्राश्नन्तुभवन्तः अमृतंजुषध्वम् अमृतं
भुंजीत। सव्येन यन्मेप्रकामादितिभुंजा
नाऽस्मीत्यमानोजपेत्। यन्मेप्रकामा
दुत्तवाप्यकामाद्रसामिद्धेश्रा[illegible]लणेब्राह्म

ोवा यत्कन्दतिनिर्ऋतिंपायउग्रामग्निष्टात्स
वैश्वस्यात्र उष्णन्तस्तेनपितरोमादयन्तां ते
नस्नैनेनदेवतामादयन्ताम् अहोरात्रैस्सम
न्धिकैरर्धमासैश्चमासैः ऋतुभिःपरिव॰
त्सरैः संवत्सरस्यज्ञप्तिभिरनन्तरन्यान्पि॰
तॄन्दये ॰ यद्वः क्रव्यादजहादेकमंगं वि
त्ल्लोकंजनयंजातवेदः तद्वपतेन पुनरा
प्यायतामरिष्टासः पितरोमादयध्वम् स्व
धांवहध्वममृतस्ययोनिं यात्रस्वधा पितरस्तां
भजध्वम् नारायणस्यार्षम् ॐमधुवात॰
ऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः माध्वीर्न
स्सन्त्वोषधीःमधुनक्तमुतोषसः मधुम
त्पार्थिवंरजःमधुद्यौरस्तुनःपिता मधु
मान्नोवनस्पतिः मधुमांअस्तुसूर्यः माध्वी

59

गोत्रोभवन्तुनः ॐमधु मधु मधु ॐअन्तश्च
रसिभूतेषुगुहायांविश्वतोमुखः त्वंयज्ञस्त्वं
वषट्कारस्आपोज्योतिरसोमृतम् ॐब्रह्म
भूर्भुवस्स्वरोम् । दक्षिणाग्रान्दर्भानास्ती
र्य । यास्तिष्ठन्तीति । पित्रे पितामहाय प्र
पितामहायामुकगोत्राय भूःपृष्ठेदर्भास्ति
लोदकेनावनेजनंस्वधा । उशन्तस्त्वाहवा
मह उशन्तस्समिधीमहि उशन्नुशतआ
वह पितॄन्हविषेअत्तवे । तिलास्तोयंत
थाक्षीरंधूपोदीपवलिस्तथा मधुसर्पिस्स
कं माधुमह्यांगंपिण्डसम्भवम् । ॐदेवताभ्यः
पितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमस्स्वधा
यस्वाहायैनित्यमेवभवन्त्विति ३ वामजा
नुभूमौनिधाय श्वयतावत् ॥ ॐपृथिवी

दर्विरक्षतात्रींस्स्वधानुपदस्ताता पृथि
वीदर्विमक्षतांत्रींस्स्वधामनुपदस्ताम
ग्निर्विपृथिवीमुपजीव १ पितः अमु
कामुकगोत्रप्रेतपितरः येचात्रत्वान्वे
षांतेस्वधा वसुभ्यस्स्वधा षष्ठप्रेतेलेपः
श्रपउपसृप्य १ अन्तरिक्षंदर्विरक्षता
त्रींस्स्वधानुपदस्तातामन्तरिक्षंदर्वि
मक्षतांत्रींस्स्वधामनुपदस्तां वायुर्वि
वान्तरिक्षमुपजीव पितामहामुकामु
कगोत्र प्रेतेपितरः येचात्रत्वान्वेषां
तेस्वधा रुद्रेभ्यस्स्वधा पंचमप्रेतेले
पः श्रपउपसृप्य द्यौर्दर्विरक्षितात्
त्रींस्स्वधानुपदस्तातां दिवंदर्विमक्ष
तांत्रींस्स्वधामनुपदस्तां सूर्यस्त्वदि १

सं॰ श्रा॰

60

वस्रुपजीव प्रपितामहामुकामुकगोत्र ।
एषतेपिण्डः येचात्रत्वामन्वेषातेस्वधा श्रा
द्धिनेभ्यस्स्वधा वस्त्रार्थमेषतेलेपः अपउ
पस्पृश्य । म्लपुरुषाभूमिस्वामिनः पि
तरः एषवः पिण्डो येचवोनु अत्रपितरो
मादयध्वम् येत्रपितरः प्रेताः सूर्पन्तेषांव
सिष्ठाभूयास्स्य यइहपितरोजीवावयं ।
तेषांवसिष्ठाभूयास्म । एतानिवःपित
रोवासांसि अतोनोन्यत्पितरोमायूढ्व ।
म् वीरान्नःपितरोधत्त पिण्डलेपंनि
वापयेत् पित्रे पितामहाय प्रपिताम
हाय समालभनंगन्धस्स्वधा अर्घस्स्व
धा पुष्पंस्वधा धूपस्स्वधा दीपस्स्वधा
भक्ष्यभोज्यवलितैवेद्यमन्नंस्वधा । पित्रे

अमुकगोत्राय तिलमधुमिश्रमुदकपात्रमा
चमनीयंस्वधा पितृभ्यमुकायामुकगोत्राय
हिमपानंस्वधा क्षीरपानंस्वधा मधुपानं
स्वधा तिलोदकंस्वधा उदकतर्पणंस्वधा ।
हिमं हिमं रजतं रजतं । सव्येनप्राचम्य ।
वसन्तायनमः ग्रीष्मायनमः वर्षाभ्योन
मः शरदेनमः हेमन्तायनमः शिशिरा
यनमः षडृतुभ्योनमः अपसव्येन ।
यास्तिष्ठन्ती । ऊर्जंवहन्तीरमृतंघृतंम
धुपयःकीलालंपरिस्रुतां स्वधास्थपितॄ
न्मेतर्पयत । सव्येन मामेदेशावह्नमे
हतंमस्तुब्राह्मणेभ्मेजुषतामन्नमन्नम्
सहस्वधारममृतोदकंरसमृतंमस्त्वेनतम
दमेभ्योमत् देवतायेवलिमुपहरेत् ॥

61

मस्तनमस्तनैवेद्यम् सार्वित्राणि । उत्पन्नम
तै॰ स्तं दिवं पर्दीरोदपि मात्स्यनात् भन्नमम
तहू पेणनै वेद्यं गतिमत्वनाम् ॥ अपसव्येन ।
सर्वमन्नमुपादाय सतिलं दक्षिणामुखः वा
रिणस्नावयतस्मान्तं उच्छेतस्मत्र यं द्विजम् ।
विषदमन्नमानीय कश्चित्सम्यक्लभोः स्वस
म्पन्नम् तृप्यन्तु भवन्तः तमास्समः अ
नै॰ षमन्नमिदिष्टस्सहः । अग्निदग्धायेजीवाये
प्यदग्धाः कुलेमम भूमौदत्तेनतृप्यन्तांतृ
प्तायान्तुपरांगतिम् येषांनपचतिमाताये
षांनपचतेपिता उच्छिष्टंयेवकांक्षन्तितेषां
तस्मिस्वधानमः । सव्येन असोमपाश्च
येदेवायज्ञभागविवर्जिताः तेषामन्नंप्र ।
दास्यामिविकिरंवैश्वदेवके । वैश्वदेवका

त्सणाग्नेर्विकिरमन्त्रः । ततस्त्वाचम्य । त
मानाचमयित्वा । अपसव्येन पित्रे अमु
कायामुकगोत्रायाचमनीयं स्वधा । सव्ये
न विश्वेभ्यो देवेभ्य आचमनीयं नमः । अ
पसव्येन । यन्मे रामेति अर्धं प्रदक्षिणं कृ
त्वा प्रत्येत्य । यन्मे राम शच्याज्जनिःश्वापद
स्य यन्मे स्वविर्मन्त्रकृतस्य शाम्यात् वैश्वा
नरस्य सवितानतस्तेनात्र अस्मिन्स्ते देवतामा
दयन्ताम् तेन हूतेन पितरो मदन्ताम् ।
यास्तिष्ठन्ति । पित्रे अमुकगोत्राय अस्य
श्राद्धस्य प्रतिष्ठार्थं दक्षिणार्थे तिलादि
रूप्यरजतनिष्क्रयणं यथावान्ददामि । अभि
रमन्तु भवन्तः अभिरतास्मः देवाश्च पि
तरश्चैतन्मस्तं मेजोपजीवं तोमास्मिंल्लोके
मान्यत जीवेम शरदः शतं पश्येम शर

सं: श्रा: ४

62

दध्यात मयास्तभ्य सूर्जन्त्यत्र ज्योतिर्धन्नाज
वन्नस्थाणुः यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यत्पि
तरं मातरं वा जिहिंसिम अग्निर्नस्तस्मादेन
सो गार्हपत्यः प्रमुंचतु चकृम यानि दुष्कृता
तृप्यन्तु भवन्तः पितरो ये च भवतोनु ये चा
स्मास्वाधांसन्नेतृप्यत तृप्यन्तु भवन्तः १
पितामहा ये च भवतोनु ये चास्मास्वाधांस
न्नेतृप्यत तृप्यन्तु भवन्तः प्रपितामहा १
ये च भवतोनु ये चास्मास्वाधांसन्नेतृप्यत १
तृप्यन्तु भवत्यो मातरो याश्च भवतीँनु या २४
श्चास्मास्वाधांसन्नेतृप्यत तृप्यन्तु भव
त्यः पितामह्यो याश्च भवतीरनु याश्चास्मा
स्वाधांसन्नेतृप्यत तृप्यन्तु भवत्यः प्रपि
तामह्यो याश्च भवतीरनु याश्चास्मास्वाधां
सन्नेतृप्यत तृप्यत तृप्यत पव १

मस्तु । एवंमातामहानां । पितुः अमुक
स्यामुकगोत्रस्य दत्तमन्नमक्षय्यमस्तुस्वधा ।
इदमन्नमक्षय्यमस्तुस्वधा । दातारोनो ।
भिवर्धन्तांवेदास्सन्ततिरेवच श्रद्धाच
नोमाव्यगमद्बहुधेयंचनोस्त्व अन्नंच
नोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि याचिता
रश्चनस्सन्तुमाचयाचिष्मकंचन एताए
वाशिषस्सन्तु इतिविप्राप्रतिब्रूयुः ।
सव्येन शान्नोदेवीः विश्वेभ्योदेवेभ्यो
दक्षिणायैतिलाहिरण्यप्रवान्ददामि वि
श्वेदेवाःप्रीयन्तांप्रीताभवन्तु ॐशान्नो
भवन्तुवाजिनोहवेषु देवतातामितद्रवः
स्वर्काः जम्भयन्तोहिंवृकंरक्षांसिस
नेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः । संस्रावपात्र
मन्नानंकृत्वा ताभिरद्भिः पुत्रकामोमुखे

सं॰ श्रा॰ ६३

63

मनक्ति । वाजेवाजेइतिजपङ्कृत्वाग्नेणविस
र्जनम् । वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषु
विप्रा अमृताऋतज्ञाः अस्यमध्वः पिवत
मादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः । अ
पसव्येन ॐआमावाजस्यप्रसवोजगम्या
दामाद्यावापृथिवीविश्वरूपे आमागन्तांपि
तरंमातरंचामासोमोअमृतत्वेनगम्यात् ।
सव्येन गायत्र्येनमः ॐभूर्भुवस्स्वः तत्स
वितुः ३ अपसव्येन देवताभ्यः ३ ।
अद्यतावत् पितुः पितामहस्य प्रपिता
महस्य पितुः सांवत्सरिकनिमित्तं त्रिपुरु
षंवैश्वदेवाएकाएकंश्राद्धंब्राह्मणभोजन
माक्षिकंसम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ ततो ।
ग्निंविमुच्य ३ । सव्येन । अग्निंपरिसमू
ह्य पर्युक्ष्य परिषिच्य चानुक्तोहेःस्तरैः

परिसमीर्य ॥ अग्नये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा

सूर्याय स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥ अग्निं वि

सृज्य २ नयामि ओं धर्मं देहि धनं देहि

पुत्रपौत्रांश्च देहि मे आयुरारोग्यं मे देहि देहि

मे हव्यवाहन भक्तिं देहि श्रियं देहि सर्वं ॥

देहि स्वतन्त्रतः देहि भोगं च मोक्षं च मनोभि

लषितं मम गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थाने च

विशेषतः रमयं देवालयं यत्र तत्र गच्छ हुता

शन पुष्पाक्षिपेत् तेजोसि तेजो मयि देहि

स्वात्मानं ॥ अपसव्येन पित्रे पितामहाय

प्रपितामहाय तिलोदकं स्वधा उदकतर्पणं

स्वधा ॥ सव्येन याकाचिद्योगिनी रौद्रा सौ

म्या घोरतरापरा खेचरी भूचरी रामा तुष्टा भ

वन्तु मे सदा ॥ खेचरीभ्यो आकाशमातृभ्यो

ल्लं नमः ॐ नन्तो गवां ग्नासादि सौरभेय्य
स्सर्वहिताः पवित्राः पुण्यराशयः प्रतिगृ॰
ह्णन्तु मे ग्रासं गावस्त्रैलोक्यमातरः गोभ्यो
ल्लं नमः ऐन्द्रवारुणवायव्यायाम्यानैरृति
कास्थे वायसाः प्रतिगृह्णन्तु त्विमं पिण्डम
यार्पितम् काकेभ्यो ल्लं नमः श्वानौ द्वौ श्याम
शबलौ वैवस्वतकुलोद्भवौ ताभ्यां पिण्ड
मदास्यामि स्यातामेतावहिंसकौ श्वभ्याम् ल्लं
नमः अपसव्येन देववाधीनस्त्वानोप्रेत
द्वारनिवासिनाम् अर्थिनां याच्यमानानाम
सख्यमनुपतिष्ठनाम् सव्येन शुनां च पतिता
नां च श्वपचां पापरोगिणाम् वायसानां कृ
मीनां च शनकैर्निक्षिपेद्भुवि ॰ देवा मनुष्याः
पशवो वयांसि सिद्धाः सयक्षोरगदैत्यसंघाः

येताःपिशाचास्तरवस्समस्तायेचान्नमि
छन्तिमयाप्रदत्तम् पिपीलिकाःकीट
पतंगकाद्याबुभुक्षिताःकर्मणिबद्धबद्धाः
प्रयान्तुतेतृप्तिमिदंमयान्नंतेभ्योविसृष्टं
सुखिनोभवन्तु येषांनमातानपितान
बन्धुर्नैवान्नसिद्धिर्नतथान्यदस्ति तत्तृ
प्तयेन्नंभुविदत्तमेतत्तेयान्तुतृप्तिंमुदिता
भवन्तु भूतानिसर्वाणितथान्नमेतदहं
चविष्णुर्नततोन्यदस्ति तस्मादहंभूत
निकायभूतमन्नंप्रयच्छामिभवायतेषा
म् चतुर्दशोभूतगणोयएषतत्रस्थिता
येखिलभूतसंघाः तृप्त्यर्थमन्नंहिमया
विसृष्टंतेषामिदंतेमुदिताभवन्तु इत्यु
च्चार्यनरोदद्यादन्नंश्रद्धासमन्वितम् ॥

श्रुविस्तृतोपकारायपरहीसर्वाश्रयोयतः॥ अ
पसव्येन यमायधर्मराजायमृत्यवेचान्तका
यच वैवस्वतायकालायसर्वप्राणहरायच
औदुम्बरायनीलायदध्नायपरमेष्ठिने वृ॥
कोदरायभीमायचित्रगुप्तायवैनमः पाश
हस्तकृतान्तायप्रेताधिपतयेनमः॥ सव्ये
न येविश्वभाविनोभूतायेचनेषुनुयायि
नः श्वाहरन्तुवलिंतुष्टाःप्रयच्छन्तुशुभंम
म योस्मिन्निवसति क्षेत्रे क्षेत्रपालस्सकिं
करः तस्मैनिवेदयाम्यचवलिंपानीयसं
युतम् ॥ क्षेत्राधिपतयेनमः राष्ट्राधि
पतयेनमः॥ अपसव्येन ॐआयुःप्रजां
धनंविद्यांस्वर्गमोक्षंसुखानिच प्रयच्छ
न्तुतथाराज्यंन्हृणांप्रीताःपितामहाः॥

इत्यनेनपिण्डेशुशुद्धोद्दीपेत् । एषपिण्डो

मयादत्तस्तवहस्तेजनार्दन गयायांपितृ

रूपेणस्वयमेवोपरक्षताम् । अन्यपादः ।

आत्मनःस्वार्थलाभायक्षेमायविजयायच

शत्रूणांबुद्धिनाशायपितॄनुद्धरणायच ॥

पंचकोशंगयाक्षेत्रंकोशमेकंगयाशिला

यत्रतत्रस्मरेन्नित्यंपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥

ततःकलशपूजांसम्पादयेत् । सर्वेन ।

गायत्रीनमः ॐभूर्भुवस्स्वः तत्सवितुः इ

ॐस्वयतावत् । महागणपतेः कुमारस्य

श्रियः सरस्वत्याः लक्ष्म्याः विश्वकर्मणः

द्वारदेवतानां प्रजापतेः ब्रह्मणः कल

शदेवतानां ब्रह्मविष्णुमहेश्वरदेवतानां

नवेदेश्वरस्य सानुचरस्य क्षेत्रपतेःनारा

सं. श्रीं. ९९

६६

पणयस्य दुर्गायाः श्यामकस्य वरुणस्य य
त्तपुरुषस्य अग्निष्वात्तादीनां पितृगणादेव
तानां अग्नेः वायोः सूर्यस्य ब्रह्मणः प्र
जापतेः कृष्णर्षीणां अग्नेः पुष्टपतेः प्र
जापतेः अग्निसुचेः अग्नेः पवमानस्य अ
ग्नेः तन्तुमतेः अग्नेः पथिकृतेः अग्नेः
अष्टकादेवतायाः हेतुकादीनां वटुकादी
नां । आत्मनोः वाङ्मनःकायोपार्जितपापनि
वारणार्थं पितॄणांस्वर्गप्राप्त्यर्थमात्मनः पु
९ ण्यार्थं कलशपूजनं यागपूजनमाखिलं
सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ यथोदकेनमः उद
कतर्पणंनमः ॥ आप्तामेदेहितोन्नाद्यनैवेद्य
स्याक्षयभक्षिणे शरीरयात्रासिद्ध्यर्थं भगव ।
न्दानन्त महसि ॥ ॐ आपन्नोस्मि शरण्योसि

सर्वावस्थास्मि सर्वदा भगवंस्त्वां प्रपन्नो ।
ऽस्मि रक्ष मां शरणागतम् । ईशानविष्णु
कमलासनकार्तिकेयवह्नित्रयार्करजनी
शगणेश्वराणाम् क्रौंचामरेन्द्रकलशो
द्भवकश्यपानां पादं नमामि सततं पितृभ
क्तिहेतोः । कलिकलुषविमुक्तैः पूजि
तैः सिद्धसंघै रमरभमरमालावीज्यमा
नोऽप्सरोभिः पितृस्थानमपि वन्मूत्रयो
त्वात्पीठानपि नरकनिमग्नांस्तारयेद्धि
स्तुरेव । त्वमर्घं मम देवेशः ददधं धन
सम्पदा त्वभोपातालदिकं स्थास्त्वच्छाया
तस्तकं पदम् । आह्वानं नैव जानामि नैव
जामि पूजनम् विसर्जनं न जानामि त्वम्प
तां परमेश्वर । उभाभ्यां जानुभ्यां पाणिभ्यां
शिरसा च उरसा च नमस्कारं करोमि नमः ।

सं॰ गृ॰ ६८

67

ॐ नमो ब्रह्मणे नमोस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै न
मो ओषधीभ्यः नमो वाचे नमो वाचस्पतये न
मो विष्णवे बृहते करोमि इत्येतासामेव
देवतानां सार्ष्टितं सायुज्यं सलोकतामाप्नो
ति य एवं विद्वान्स्वाध्यायमधीते । अपसव्ये
न पात्राणि चालयेत्वा उर्ध्वं शिखो यवा
स्तृतः नास्तिपानवबालेन नान्यजात्या
कथंचन । सव्येनाचम्य । अथोदकलश
मुपनिधाय बोधस्वमेतिस्वस्त्ययनं वाचयति ।
ॐ उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे उ
पप्रयन्तो मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा स
चा धर्यमायात् वृषभस्तु विश्वान्यन्नावस्त
ति विदथेन नृपाः सहस्राक्षो गोत्रभिद् वज्र
बाहुरस्मासु देवो द्रविणं दधात्व ये ते अर्यम
न्बहवो देवयानाः पन्थानो राजन्दिव आच

रन्ति तेभिर्नोद्य पपायिस्सगोभी रक्षावनो
ऽधि वक्षुहि देव । राष्ट्रं देवानामार्षिम् ।
वोथ स्वमाप्ती वोथ स्वपुरस्ताद्गोपायता
मस्वभस्वमानवज्ञाणस्वदक्षिणतोगोपाय
तां गोपायमानस्वमारक्षमाणस्वपश्चाद्गो
पायतां जागृविस्वमाहरन्यतीवोत्तराद्गोपा
यताम् अनमित्रन्नोऽथरगनमित्रमुदक्कृ
धि इन्द्राणमित्रन्नः पश्चादनमित्रं पुरस्कृ
धि अनमित्रैरक्षोभिस्सर्वमह्न विश्वेदेवा
अनमित्रान उषदसन्तुनिम्नुवः याश्चद्
उर्वीः पंचप्रदीप्तस्तानः पान्तुमित्रधानोमि
त्रेदधाता अभयन्नोऽस्तु पेरावीमनुति
ष्ठथ येवभूतेऽगुनागरथ पश्चन्नेपसर्वान्न
त्वयतेनअन्नमसुजागृथ । वोधमतीवो
यास्वमानवज्ञाण गोपायमान रक्षमाणजा

रदेव रुन्धति येदेवास्तनूपास्तेभ्य इदं हुतं
पान्तु वोयथीवोपे न्यसोवाभ्यादित्यो वोगोपतिः
प्रतीवोपो स्वभानवड्राणेतिचन्द्रमावाअवस्व
मोथं य्यः पवते सोनवड्राणे गोपायमान र
क्षमाणे न्यहर्वैगोपायमानो रात्रीरक्षमाणे
रात्रीरक्षमाणे जाग्रद्वै रुन्धतीतियद्वैवैजा
ग्रदविन्दन्दक्षिणारुन्धति तेवैदेवा राष्ट्रं हतस्ता
नेवैतदभ्यात्मनो गोपीथाय ॥ मन्त्रार्थैः सफ
लाः सन्त्वाशिषः सन्तु मनोरथाः शत्रूणांबुद्धि
नाशोस्तु मित्राणामुदयस्तव आयुरारोग्य
मैश्वर्यमिति त्रितयमस्तु ते जीवत्वं शरदः श
तं ॥ अपसव्येन ओंमनोन्वाह्वामहे ना
राशंसेनस्तोमेन पितृणांच मन्मभिः आन
एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे ज्योक्
च सूर्यं दृशे पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो

दर्श श्रा. सं.
68

जनः जीवं व्रातं सचेमहि आ ते अग्न इधीम
हि द्युमन्तं देवाजरम् यद्धस्या ते पनीयसी स
मिद्दीदयति द्यवि इषं स्तोतृभ्य आभर ॥ १ ॥ स
येन यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यत्पितरं
मातरं वा जिहिंसिम अग्निर्नस्तस्मादेनसो
गार्हपत्यः प्रमुंचतु मह्यमयानि दुष्कृता ॥
अनन्तपारकल्याणभोगमोक्षफलाय च
आत्मने संसेव्यमानाय वेदवृन्दाय वै नमः ॥
त्वष्टेव त्वष्टांकवयो वदन्ति प्रत्यक्षदेवं ॥ १ ॥
परोक्षदेवः यज्ञात्मणं स्वाष्टितमा वद
न्ति नद्दैवनाकर्मभिराचरन्ति ॥ ॥
इति श्राद्धविधिस्समाप्तम् ॥ ॥ ॥

अद्य मे सफलं जन्म भवत्पादाभिवन्दनात्
अद्य मे वंशजाः सर्वे गतास्तेनुग्रहाद्दिवम्
पत्रशाकादिदानेन क्लेशितायेमयेद्द्विजाः
तत्क्लेशजातं चित्तेन विस्मृत्य क्षन्तुमर्हथ ॥

69